

DE TERTIO ORDINE
FRANCISCALI

2.93

831

FRANCISCAN. THIRD ORDER

DISQUISITIO CANONICA

DE TERTIO ORDINE FRANCISCALI

Property of
CBF

Please return to
Graduate Theological
Union Library

AD CLARAS AQUAS
EX TYP. COLLEGII S. BONAVENTURAE
1922.

LIBRARY OF THE

THEOLOGICAL

M. T. D.

PROF. E. W. B. B. B.

3490

Prooemium.

Nulla aetas, modo saeculum XIII excipias, assignari potest qua Tertius Ordo Franciscalis, toto terrarum orbe diffusus, tantam sui expectationem Summis Pontificibus et Ecclesiae commovit, quantam aetate hac nostra, cum e statu languido quo diu velut dormiens iacuerat, a Leone XIII fuit ad novam vitam auspicatissime instauratus. Ipsum non solum numero sed etiam industria florere certissimo argumento sunt, ut ait Pius PP. X, « et multiplices de rebus Ordinis commentarii, et crebrae ad loca sacerrima peregrinationes, et frequens celebratio conventuum... Haec sane laetabilia sunt, Nobisque dant causam gratulandi vobis, dilecti filii, quibus sodales Tertiarii magistris et ducebibus utuntur » ¹.

¹ Litt. *Tertium Franciscalium Ordinem* d. 8 sept. 1912.

Quae felix pristinae gloriae redintegratio ut laetiora etiam in dies incrementa capiat, Pontifices plurimum confidunt apostolico ardori et providae gubernationis eorum imprimis, quorum spirituali regimini Tertiarios subiectos voluerunt. Ad hos prae caeteris convertitur sermo Pii X, quo omnes quotquot sunt, quibus S. Francisci gloria atque adeo communis salus est cordi, etiam atque etiam hortatur ad auram diligentem adhibendam, ut alii multi Tertio Ordini dent nomen, et qui iam dederint, ii sedulos tanti magistri se alumnos praestent ¹. Horum praesertim opera feliciter eveniet, quod Benedicto PP. XV fel. rec. tantopere in votis est, « ut Tertiariorum sodalitates, sicubi languescunt, revirescant aliaeque etiam, ubicumque fieri possit, excitentur, floreatque omnes disciplinae observatione non minus quam sodalium copia » ². Nec frustra Supremus Pastor ad vires operi coniungendas homines evocavit. Ubique conventus habiti sunt, ubique consilia collata ad excogitandas rationes, quibus pro locis hominibusque melius atque consultius propagaretur proficeretque Tertius

¹ Litt. *Recte vos constituistis* d. 25 apr. 1909.

² Encycl. *Sacra propediem* d. 6 ian. 1921.

Ordo. Omnium autem consensus est Ordinis referre quam plurimum ut ii ipsi, quibus tanquam « magistris et ducibus » Tertius Ordo subiectus sit, ad munus suum feliciter obeundum mature et rite praeparentur. Quomodo enim ad Tertium Ordinem amplectendum allicere eiusque dignitatem tueri, sodalitates moderari, canonicam obire visitationem valet is, qui ipse, uti nonnunquam compertum est, Tertiariorum disciplinae mansit plane ignarus? Nemo magisterio rite fungitur, quin ipse prius didicerit, nemo secure ducit, quin viam tenendam fuerit edoctus.

Quapropter summopere expedire visum est clericos Franciscales — et quidni alios quoque? — in cursu theologico de Tertio Ordine plenius edoceri, quam hucusque in scholis fieri consuevit. Ita enim futurum est, ut qui Pontificia auctoritate spirituales Tertiariorum moderatores destinati sunt, non tantum plaris aestiment alteque suspiciant magnum illud, ut verbis utar Leonis XIII, « salutis privatae et publicae praesidium in Tertio Ordine Ecclesiae collatum », sed etiam optime instructi evadant ad condendas, gubernandas necnon canonicè visitandas Tertiariorum sodalitates.

Hac permotus consideratione et Rmi Patris Ministri Generalis votis humiliter libenterque obsequens, succinctam conscripsi expositionem canonicam de Tertii Ordinis saecularis natura, regimine, privilegiis, quae, postea separatim edenda, praesto sit praesertim iis, qui disciplinae canonicae incumbant, sed deinde quoque aliis, quibus necessaria, vel certe multis titulis commendanda sit accuratior notitia istius instituti adeo mirifice societati humanae his quoque temporibus salutaris, ut « si nihil praeterea Franciscus egisset Ecclesiae causa, ipsum ob hanc unam rem in viris de Ecclesia singulariter meritis numerandum, verissime dixeris » ¹.

Disquisitio nostra canonica instituenda versatur circa solum Tertium Ordinem Franciscalem, qui ea primaeva sua destinatione pro personis in saeculo degentibus saecularis dici solet. Non spectat nec Tertios Ordines in genere, nec universum Tertium Ordinem S. P. Francisci, prouti hodie late patet et praeter saeculares etiam religiosos et stricte dictos regulares complectitur.

¹ Litt. *Recte vos constituistis.*

CAP. I.

De Tertiî Ordinis natura.

Art. I. — *Quid sit Tertius Ordo.*

Legislator ecclesiasticus Tertios Ordines recenset inter pias fidelium seu laicorum associationes, quae, a religionibus aliisque societatibus de quibus in Can. 487-681 distinctae, constitui possunt vel ad perfectiorem vitam christianam inter socios promovendam, vel ad aliqua pietatis aut caritatis opera exercenda, vel denique ad incrementum publici cultus. Tertiî Ordines ad genus primo loco positum pertinent, earum nempe, quarum finis est in promovenda perfectiore vita christiana inter socios, uti docemur can. 702, ex quo Tertius Ordo Franciscalis definiri potest: Associatio ecclesiastica fidelium, qui in saeculo sub moderamine Ordinis Franciscalis secundum eiusdem spiritum ad christianam perfectionem contendere nituntur, modo saeculari vitae consentaneo, secundum regulam

S. Francisci ab Apostolica Sede propriis approbatam.

Dicitur associatio. Vox generica qua comprehenduntur tertii Ordines, confraternitates, piae uniones, quae magis minusve arcto vinculo socios inter se colligant. Tertius Ordo Franciscalis prouti hic consideratur, abstrahendo nempe a sodalitatibus in quas dividi solet, non est inter associationes quae membra stricto organizationis vinculo ad invicem colligatos tenent, deficiente scilicet unitatis centro in quod singula membra per totum orbem diffusa conveniant. Unitas quidem exsurgit ex communi fine in quem socii tendunt, ex communi regula quam se observaturos spondent, ex communi spiritu quo ducuntur: haec autem licet verae fraternitatis et associationis conceptum involvant, tamen ex se sola non sufficiunt ad strictam corporationem efficiendam, cui praesideat oportet una auctoritas sodales ad finem societatis efficaciter dirigens.

Associatio componitur omnibus et singulis Tertiariis, sive in sodalitates coadunatis sive extra eas versantibus seu uti vocantur, solitariis; est Ordo unus atque indivisus nonobstante « obedientiarum » pluralitate qua alii aliis fa-

miliis Franciscalibus subsunt. Ideo etiam eius membra simplici Tertiariorum nomine sine alio addito vocandi sunt. Immo, iuxta ea quae declaravit Ben. XIII ¹, Tertiarii verum et proprium Ordinem, unum in toto orbe ex saecularibus aliisque collegialiter viventibus et regularibus ² promiscue compositum constituunt.

Ecclesiastica. Nulla in Ecclesia recognoscitur associatio, quae a legitima auctoritate ecclesiastica erecta vel saltem approbata non fuerit (can. 686 § 1). Quaeritur proinde utri associationum generi Tertius Ordo adscribi debeat: an erectis ab Ecclesia vel potius approbatis. Si prius, valent in Tertium Ordinem quae de corporibus moralibus in Codice statuuntur, secus vero si alterum constaret. Iamvero Tertius Ordo qua talis non fuit in personam moralem formali decreto erectus sed S. Francisco auctore institutus accepit a S. Sede sollemnem Regulae approbationem. Quod videtur innuere ipse can. 702, ubi ad notionem Tertiarii nihil ex parte intervenientis auctori-

¹ Const. *Paterna Sedis Apostolicae* d. 10 dec. 1725.

² Cfr. Litterae Benedicti PP. XV d. 22 febr. 1921 ad Min. Gen. Tertii Ordinis Regul. *Acta Ap. Sedis* 1921 p. 430.

tatis ecclesiasticae requirit praeterquam quod regula fuerit ab Apostolica Sede approbata, cum ex can. 708 confraternitates nonnisi per formale erectionis decretum constitui possint. Ceterum nemini dubium esse potest, quin Tertius Ordo prout ex totius orbis sodalibus componitur sit incapax ad actus personarum moralium ponendos, nisi in minora collegia seu sodalitates socii legitime coadunentur.

Fidelium qui in saeculo. Scopus a Sancto Auctore intentus is fuit, ut hominibus in saeculo degentibus vitae normam praeberet, qua et ipsi pro status sui conditione ad perfectionem assequendam informarentur. Franciscus enim « mortificatione Iesu semper in suo corpore circumferens, cum admirabile ubique et mundi taedium et studium crucis excitasset, divinitus rationem iniit quemadmodum multitudini instituti sui percupidae satisfaceret, simulque eam intra communis vitae fines contineret. Ita Tertius hic Ordo conditus est » ¹, cui nomen indidit Fratrum et Sororum de Poenitentia. « Quod nullus unquam regularis familiae parens excogitarat, ut religiosum vivendi genus rem communem faceret, hic (Fran-

¹ Litt. *Tertium Franciscalum Ordinem.*

ciscus) et invenit primus et effecit, Deo dante, felicissime » ¹.

Sub moderamine Ordinis Franciscalis. Nomen Tertii Ordinis inde derivatur, quod praeter familias Fratrum ac Sororum votorum sollemnium religione adstrictas tertia datur fidelium in saeculo, qui disciplinam perfecte regularem Primi vel Secundi Ordinis sequi non valentes, subsecivam quamduam piam vitae rationem profitentur. Hos quidem S. Sedes voluit positos sub moderamine Primi Ordinis, qua ratione securius et efficacius iuvarentur, ut *secundum eiusdem spiritum* propriae sanctificationi bonisque operibus intenderent. Quodsi quaeratur in quo consistat spiritus Ordinis Franciscalis, quem Tertiarii proprium habeant, « ipse Assisiensis Patriarcha cum Tertium Ordinem appellatione Fratrum de Poenitentia distinxit, satis aperte docuit illa duo esse Tertiariorum propria: fraternam inter se concordiam et studium poenitentiae » ². — Apposite de Tertii Ordinis ingenio proprioque spiritu, qui evangelicam sapientiam totus redolet, disserit Benedictus PP. XV in Encycl. *Sacra propediem*.

¹ Encycl. Bened. PP. XV *Sacra propediem*.

² Litt. *Tertium Franciscaliū Ordinem*.

Ad christianam perfectionem contendere nituntur. His verbis indicatur ratio finalis cur S. Franciscus Tertium Ordinem instituerit, scilicet « ut in media saeculi agitatione viventibus daret christianae assequendae perfectionis facultatem » (Bened. XV). Sodalibus Tertii Ordinis « a Francisco ea data lex est, ut scilicet, quod facere omnes Ecclesiae filii debent, id multo religiosius ipsi faciant atque adeo et intra domesticos parietes et in luce civitatis documento aliis sint christianarum virtutum » ¹. « Hic Ordo illud habet ut sodales suos ad christianae vitae perfectionem, quamvis saecularibus curis implicatos, instituat, — neque enim ab ullo genere cursuque vivendi abhorret morum sanctimonia — idcirco, ubi complures sint, qui huic instituto congruenter vivant, necessitate quadam sequitur, ut aliis omnibus quos inter versantur, magno sint incitamento non modo ad omne officii munus explendum, sed etiam ad perfectius quiddam in vita attingendum quam communis lex iusserit » ². Huic autem altissimae vocationi, qua Tertiarii iuxta verba Benedicti XV spiritum Iesu Christi

¹ Litt. Pii X *Sodalium e Tertio Ordine* d. 5 mai. 1909.

² *Encycl. Sacra propediem.*

in communis vitae consuetudinem, quacumque ipsis detur aditus, inferre studeant, omnino impares evadent nisi longissime se abstinentes a mundi spiritu mores suos ita componant, ut absolutissimam christianae vitae rationem sequi videantur.

Secundum regulam S. Francisci. Norma vivendi Tertiariis imposita venit nomine regulae, quam fundator S. Franciscus suis sequacibus observandam tradidit. Ad rem Benedictus XV: « Iam vero ut Ordinis Tertii, aequae ac primi et alterius, dubitare non licet quin auctor Franciscus exstiterit, ita eiusdem sine ulla dubitatione legifer sapientissimus ipse fuit. In quo egregiam ei operam navavit, ut accepimus, Cardinalis Ugolinus, is qui deinde Gregorii IX sibi imposito nomine, hanc Apostolicam Sedem illustravit » ¹. Hanc primam regulam ² dein altera subsecuta est a Nico-

¹ Encycl. cit. - Cfr. Bernardus de Bessa, *Liber de Laudibus B. Francisci* c. 7 apud *Analecta Franciscana* t. III p. 686.

² Conscripta videtur anno 1221. Diu ignota anno 1901 detecta fuit a Sabatier in loco Capistrani. Videtur tamen errare cum eam anno 1228 scriptam fuisse contendit. Cfr. Mandonnet, *Opusculs de critique historique*, t. I, p.

lao IV et demum tertia a Leone XIII approbata: quae tamen in substantialibus omnino inter se conveniunt.

Sicut autem in Primo Franciscali Ordine praeter Regulam observanda sunt Constitutiones Generales et Statuta provinciarum, ita ad Regulam quoque Tertii Ordinis accedere solent praescriptiones quaedam peculiare seu Ordinationes a praelatis Franciscalibus conditae, quae Romani Pontificis approbatione non indigent. Aliae vero associationes religiosae laicorum reguntur solis statutis ut plurimum ab episcopo, raro a S. Sede approbatis, quibus nec nomen regulae competit, nec stabilitas illa regulae propria nec efficacia, cum regulae sit non tam specialia quaedam opera religionis et caritatis praescribere, uti fieri solet in statutis, quam normam generalem praebere, quae universis vitae actibus praesideat, itaque professores suos ad sectandam vitam christianam rite informet. Merito igitur in regulae fidei et exacta observantia summum momentum poni debet: nisi enim Tertiariorum sodalitates

154 sq.; Leon. Lemmens, *Archivum Franciscanum Historicum* t. VI, 1913, p. 242 - 250; Benv. Bughetti, *ibid.* XIV, 109-21.

« floreat omnes disciplinae observatione non minus quam fidelium copia » (Ben. XV), frustra a Tertio Ordine expetiveris egregiam illam vim ad instaurandos mores ex Pontificum oraculis eidem insitam. Non scapulare et cingulum Tertiarium facit, neque recitatio nonnullarum precum praescriptarum, sed tantum ea vivendi ratio qua « sodales evangelicae perfectionis documenta in cotidianum usum ipsi deducant et christianae vitae exemplar ceteris ad imitandum proponant » ¹.

De approbatione regulae ab Apost. Sede, vide dicenda postea.

Art. II. — *Quomodo differat ab aliis associationibus.*

Ad notionem et excellentiam Tertii Ordinis efferendam nil magis opportunum videtur, quam si eam comparemus cum canonica notione ceterarum associationum ecclesiasticarum.

Tertius Ordo medium locum tenet inter instituta religiosa et alias fidelium associationes, ita ut de utrisque participet. Quamvis careat essentia status religiosi, tamen neque confra-

¹ Litt. *Tertium Franciscalum Ordinem.*

ternitatibus vel piis unionibus est adnumerandus, sed dicitur et est verus Ordo, quia eius asseclae profitentur observare regulam seu ordinatum modum tendendi ad christianam perfectionem a S. Sede approbatum, sicuti veri religiosi suis votis ad perfectionem assequendam ordinantur; et praeterea sua quoque interna constitutione Ordines regulares quodammodo imitantur. Haec autem ad verum Ordinem efficiendum sufficere celebre exstat testimonium Papae Benedicti XIII Const. *Paterna Sedis Apostolicae* d. 10 Dec. 1725: « Antecessorum Nostrorum vestigiis inhaerentes, qui hunc vivendi modum et formam approbarunt vel confirmarunt, aut etiam summis laudibus extulerunt, Nos eundem sanctum, meritorium et christianae perfectioni conformem, necnon verum et proprium Ordinem, unum in toto orbe ex saecularibus aliisque collegialiter viventibus et regularibus promiscue compositum et a quacumque confraternitate ex comprehensis in bulla recol. mem. Clementis PP. VIII omnimode distinctum, utpote qui sub propria Regula ab hac Romana Sede approbata, cum Novitiatu, Professione et Habitu sub certis modo et forma, prout ceteri Ordines tum Regulares,

religioni promovendae destinata. Haec enim quammaxime Tertiariorum instituto accommodata censet Pontifex: inculcatur absque ulla restrictione ut non tantum scripta quae religionem tuentur lectitent, sed spargenda in vulgus disseminandaque curent; curionibus operam navent in adolescentulis rudioribusque hominibus ad christianam doctrinam instituendis.

4° Nec aliter dicendum de operibus misericordiae. « Illud in primis Tertiarios meminisse oportet, hoc se nomine minus fore dignos, nisi caritate in Deum proximosque inflammentur, et qua seraphicus Patriarcha mirum in modum virtute praestitit, eundem, velut Ordinis sui insigne, prae se ferant. Quoniam vero probatio dilectionis exhibitio est operis, hac astringuntur lege ut... aegrotos invisant, tenuiores, collata stipe, sublevent; omnia denique *opera* quae *misericordiae* vocantur, peragere studeant ». Immo Benedictus XV ex institutis beneficentiae corporalis, quibus Tertius Ordo initium dedit, argumentum trahit ut demonstret quanto magis Tertiarii debeant exemplo bonorum operum iis opitulari, qui in spirituali necessitate versentur. « Quod si

sodales huius Ordinis ad opitulandum egenis in eorum necessitate multiplici varias beneficentiae rationes instituerunt, certe commissuri non sunt, ut fratres, non rerum terrenarum sed multo maiorum indigentes, suae caritatis officiis destituant » ¹.

Caveant tamen sodalitatis praesides ne in eleemosynis expendendis modum excedant, contra praescriptum can. 691 § 2 et Regulae praeceptum cap. III § 12 de tenuioribus e sodalium numero, praesertim affecta valetudine, sublevandis et de divini cultus dignitate consulendo.

Meminerint insuper quod Pius X litteris cit. monendum censuit: « Si quis autem e Tertiariis, cum pietatis tum beneficentiae causa, aliam quamlibet condit novam societatem, hanc volumus Episcopo plene subesse et ab eo gubernari, quem Episcopus probaverit, etiamsi Ordinis Tertii praesides aliquo pacto condensae societatis auctores fuerint ». Quibus verbis non imponitur Tertiariis nova quaedam et insolita obligatio, sed in memoriam revocatur consociationes a Tertiariis excitatas communi ratione Ordinariis locorum subesse, neque ad

¹ Encycl. *Sacra propediem*.

ea protendi Tertiariorum exemptionem ¹. Cfr. votum consultoris et responsum S. C. C. d. 13 nov. 1920 in causa Corrienten. apud *Acta Ap. Sed.* 1921, p. 135.

Post traditam notionem de genuina relatione Tertii Ordinis ad opera, praesertim socialia, ultimo nobis restat solvenda quaestio, quid iam sentiendum sit de tessera illa Leonis XIII, qui Tertium Ordinem non semel dixit *suam reformationem socialem*. Nonne aliquid exaggeratum latet in ea dictione si comparetur cum fine spirituali et indole exclusive religiosa Tertio Ordini propria? Quamvis fatendum sit non defuisse anteacto tempore, qui verba Leonis XIII in sensum diversum ab eo quem Pius X tenendum docuit, interpretati fuerint, reapse tamen nulla vera dissensio inter utrumque Pontificem habetur. Certum quippe est, et innumeris fere documentis ² probari potest Leonem XIII non aliam in mente habuisse reformationem socialem ac quae litteris Pii X his verbis enuntiatur, scilicet « ut sodales evan-

¹ Cfr. *Nouv. Revue Théol.* 1912, p. 733, 2°; Vermeersch, *Periodica de Religiosis*, VI, p. 288.

² Cfr. *SS. D. N. Leonis PP. XIII acta ad Tertium Franciscalem Ordinem spectantia*, passim.

gelicae perfectionis praecepta tum ipsi in cotidianum usum deducant et christianae vitae exemplar ceteris ad imitandum praebeant ».

Hac ipsa ratione Tertius Ordo nedum homines ad aeternam salutem securius perducit, sed etiam solvendae quaestioni sociali validissimum subsidium afferre natus est. Verissimum enim est, ita Leo XIII ¹, quaestionem socialem moralem imprimis et religiosam esse, ob eandemque rem ex lege morum potissime et religionis iudicio dirimendam. Et in celeberrima encyclica *Rerum novarum* d. 15 mai. 1891 alte proclamat: « Si societati generis humani medendum est, revocatio vitae institutorumque christianorum sola medebitur ». Ac iterum circa finem eiusdem encyclicae instat: « Cumque religio, ut initio diximus, malum pellere funditus sola possit, illud reputent universi in primis instaurari mores christianos oportere, sine quibus ea ipsa arma prudentiae, quae maxime putantur idonea, parum sunt ad salutem valitura ».

Eandem ideam evolvens in Encycl. *Auspicato* et in Const. *Misericors*, ex ea motivum haurit ut Tertium Ordinem, uti summopere

¹ Epist. encycl. *Graves de communi*, d. 18 ian. 1901.

nostri temporis necessitatibus accommodatum, commendet. « Origō quippe est maxima et malorum quae premunt, et periculorum quae metuuntur, neglecta christiana virtus: alteris vero mederi, atque altera deprecari non alia homines ratione possunt quam maturando privatim et publice ad Iesum Christum reditu, qui salvare potest accedentes per semetipsum ad Deum (Hebr. vii, 15). Iamvero in curandis Iesu Christi praeceptis instituta franciscalia tota sunt posita: neque enim quicquam spectavit aliud Auctor sanctissimus, quam ut in iis velut in quadam palaestra diligentius vita christiana exerceretur » ¹.

Vide etiam Const. *Auspicato*, ubi Pontifex ducta comparatione a saeculo S. Francisci ostendit quantum instituta franciscalia sint aetate hac nostra profutura.

Itaque ex his quae dicta sunt satis superque constat reformationem illam socialem a Tertio Ordine feliciter inchoandam et perficiendam, non oeconomicis rationibus prospiciendo sed instaurando mores christianos totam contineri. Si Franciscus aevi sui instaurator a Rom. Pontificibus proclamatus

¹ Const. *Misericors*.

fuit, id sane adscribendum non est nescio quibus tendentiis democraticis vel theoriis socialibus, quae iuxta oratores quosdam cum Francisci indole cohaereant; sed in eo reponi debet, quod per Tertium Ordinem hominibus validissimum praesidium subministravit ad eam morum reformationem, quae in praecepto caritatis Dei et proximi tota radicatur et fundatur. « Nimirum intelligens id esse Iesu Christi proprium praeceptum, quod legem christianam contineret omnem, ad ipsum suorum animos diligentissime conformavit. In quo illud etiam est assecutus, ut Tertius hic Ordo sua sponte communitati hominum maxime salutaris evaderet » ¹.

¹ Encycl. *Sacra propediem.*

CAP. III.

De Tertiariorum Sodalitatibus.

Sodales Tertii Ordinis coadunari solent in corporationes locales, quae a Pio X¹ comparantur cum variis cuiuslibet religiosorum Ordinis coenobiis amico foedere natura sua colligatis. Corporationes istae ex can. 702 § 2 veniunt speciali nomine sodalitatum Tertiariorum: « Si Tertius saecularis Ordo in plures associationes dividatur, harum quaelibet legitime constituta dicitur *sodalitas Tertiariorum* ».

Iam de sodalitatibus acturi dicemus 1° de earum notione; 2° de erectione, translatione, extinctione; 3° de membrorum adscriptione et dimissione, ubi simul de ingressu et egressu relate ad Ordinem ipsum.

Plura huc spectantia videantur etiam cap. seq. de Tertii Ordinis regimine.

I. Sodalitas Tertiariorum definiri potest: Associatio Tertiariorum ad normam

¹ Litterae Tertium Franciscalium Ordinem.

Regulae legitime erecta in personam moralem organice constitutam.

Dicitur: associatio, quae obnoxia est variis praescriptionibus in Codice contentis sub titulis: « de fidelium associationibus in genere », et « de Tertiis Ordinibus saecularibus », minime vero aliis, quae pro confraternitatibus et piis unionibus speciatim latae sunt.

Ad normam Regulae, quo distinguitur ab aliis piis associationibus in quas forte Tertiarii ob alium quempiam finem ac in Regula exprimitur, libere convenerint.

Legitime erecta in personam moralem per formale decretum publicae in Ecclesia auctoritatis cfr. can. 99, 100. — Pertinet sodalitas ad personas morales *collegiales*, quae iuxta Can. 100 § 2 constitui non possunt nisi ex tribus saltem personis physicis. Hic numerus stricte loquendo sufficit, ut ad validam sodalitatis erectionem deveniri possit; quid vero expediat in singulis casibus videant quibus de iure competit erectionem decernere.

Quaeri potest: an erigi valeat sodalitas *ubi soli adsunt novitii*? Quamvis videri possit negandum cum repugnet Tertiariorum sodalitatem ex iis constitui, qui revera Tertiarii non-

dum sint, tamen oppositam sententiam praeferendam et in praxi servandam censemus. Nam imprimis etiam novitii, quamvis Ordini nondum plene aggregati, tamen qua tales potestati Superiorum subduntur (cfr. can. 561 § 2), unde Superiores in ipsos quoque et praesertim in eorum bonum exercere possunt iura ad regendum Tertium Ordinem accepta: inter quae non ultimo loco recensetur ius coadunandi sodales in associationes ad consequenda maximi momenti bona, quae ex tali fraternitatis consortio merito profectura sperantur. Praeterea ipse finis novitiatus postulat, ut novitii vitam franciscalem experiantur non in statu abnormali solitarii sed omnino iuxta spiritum et litteram Regulae, quae sodales supponit intra gremium associationis rite organisatae receptos.

Denique sodalitas ad modum organici corporis constitui debet, i. e. tamquam collegium cum quadam interiore hierarchia. Id iam a priori suadet natura Ordinis, qui membra sua in sodalitates velut in totidem coenobia collocat; tum quoque exposcit Regula Tertii Ordinis, quae sodalitatem exhibet ut societatem bene ordinatam seu organisatam, cui —

salvo iure praelatorum Ordinis Primi — praefectus alique officiales a sodalibus eligendi praesint. Quapropter in sodalitatis erectione nominatio officialium omnino fieri debet, ut rite constituta dici queat ¹. Valor tamen erectionis factae ab ea formalitate non dependet, dummodo aliunde voluntas erigendi sufficienter fuerit expressa, sicut neque obstat defectus consiliariorum, quominus quamplurimae aliae associationes vera corpora moralia efficiant. Huc referri potest responsum S. C. Indulg. d. 18 nov. 1842 (Decr. auth. n. 312 ad II): An necesse sit sub poena nullitatis ut administratores (confraternitatum) eligantur? Resp.: Negative, quia administratorum electio erit tantum ad bonum sodalitatum regimen, minime vero ad validitatem erectionis necessaria.

II. Modus erigendi Tertiariorum sodalitatem non est ligatus ulla determinata forma sub nullitatis poena servanda ²; sufficit actus competentis auctoritatis ecclesiasticae, quo, po-

¹ Haec nominatio, ubi sodalitas initio solis novitiis constaret, ex rei natura nonnisi provisoria dici potest. Cfr. *Regola e Indulgenze del Terz' Ordine Secolare* (Quar. 1921) p. 31.

² Cfr. Gennari, *Quistioni teologico-morali*, ed. 2, n. 336.

sitis ponendis, erectio decernitur. Hoc unum prae oculis haberi debet erectionem in personam moralem ex can. 99 pertinere ad actus auctoritatis publicae, quae publicum ordinem tangit: unde hanc formam praeseferat necesse est qua de erectione etiam publice constet. Quocirca non aliter dicendum videtur de decreto erectionis ac de praecepto, quod ad nonnullos effectus producendos ex can. 24 pariter in forma publica dari debet, scilicet vel per legitimum documentum vel coram duobus testibus. Idem dicemus de forma erigendi sodalitates Tertiariorum: vel fiat per authenticum documentum vel per actum coram testibus positum. Prior modus traditur in Const. *Paterna Sedis Apostolicae* Benedicti XIII, qua Pontifex iniungit Ministro Generali « ut ubilibet huiusmodi Tertii Ordinis Congregationes saeculares tam fratrum quam sororum *per patentes litteras* suas vel sui Commissarii erigere curet studeatque »; alter vero exhibetur in Caeremoniali Tertii Ordinis art. VII *Ritus servandus in aperienda nova Congregatione*, ubi erectio decernitur et ad effectum perducitur per ipsam caeremoniam descriptam, qua aperiendae seu constituendae sodalitatis voluntas clare exprimi-

tur. « Post caeremoniam — ita l. c. in fine — Praeses cum officialibus collocabit in archivio ... testimonium erectionis factae authenticum, quod concipi potest his verbis: Anno Domini ... infrascriptus ego ... erexi Congregationem ... testibus N. N. praesentibus. In quorum fidem cum testibus subscripsi ». Quae verba indubie enuntiant erectionem non tunc fieri per documentum sed iam coram testibus peractam fuisse: in cuius rei perennem memoriam dein authenticum testimonium conscribitur.

Inter erectionis condiciones non recensetur ea quae can. 712 pro confraternitatibus et piis unionibus erigendis expresse statuitur, nimirum ut fiat in ecclesia aut in oratorio publico vel saltem semipublico, ideoque etiam in defectu eiusmodi loci, qui tamquam stabilis sedes eligatur, sodalitas erigi posset et quilibet locus decens pro consuetis conventibus designari.

Neque pro Tertiariorum sodalitatibus urget lex loci et distantiae, de qua cfr. can. 711 § 1, quam exemptionem iam antea Const. *Paterna* confirmatam rursus agnovit S. C. Indulg. responso d. 31 ian. 1893 ad I. Immo nihil vetat quominus propter diversas nationes sodalium vel ob alias causas rationabiles e. g. ae-

tatis, sexus, diversae sodalitates in una eademque ecclesia vel ecclesiae capella constituentur. S. C. Indulg. d. 8 mart. 1905.

Translatio sodalitatis de alia ad aliam sedem fieri nequit nisi per actum legitimum illius superioris cuius regimini ipsa subiacet. Ad hanc vero decernendam praeter licentiam Ordinarii loci requiritur consensus maioris partis confratrum collegialiter praestitus. Ita Ferraris ¹ loquens de confraternitatibus: nec ulla apparet ratio cur aliter de Tertiariorum sodalitatibus dicamus.

Translatio non habetur si ecclesia in qua sodalitas fuit erecta destruatetur et infra quinquaginta annos sub eodem titulo reaedificetur in eodem vel fere eodem loco. Cfr. can. 75 et 924 § 1.

Extinctio sodalitatis, quae natura sua perpetua est nec in sua perduratione pendet a sodalium voluntate, duplici modo evenire potest: vel per suppressionem a legitima auctoritate decretam vel ipso facto, quando per centum annorum spatium esse desierit. Si vel unum e membris supersit, ius omnium in illud recidit. Can. 102.

Experientia teste non raro evenit, ut soda-

¹ Ad voc. *Confraternitas*, art. 1, n. 57 (ed. Rom. 1885).

litates magno quondam sodalium numero constantes paulatim directorum praesertim incuria quasi ad nihilum redigantur nec iam ullum vitae signum praebeant. Hisce casibus nonnumquam provisum fuit per novam erectionem peractam. Ex canone allegato, cuius caeteroquin praeformatio iam in antiquo iure habetur¹, patet id tunc solum recte fieri cum sodalitas per centum annorum spatium neque in uno membro perstitit. Dummodo igitur constet de facta aliquando erectione, sodalitas non habetur extincta antequam illud tempus fuerit praeterlapsum. Et si in litteris erectionis rector ecclesiae vel parochus pro tempore existens instituitur moderator, hic sine novo ad Superiores recursum potest ad vitam revocare sodalitatem recipiendo sodales etc.

II. Adscriptio ad aliquam sodalitatem quamvis summopere commendanda tamen non est necessaria, ut quis inter Tertiarios adoptetur. Ordo enim Tertius non sic dividitur in sodalitates, ut iam nemo Tertiarius extra quampiam earum reperiri possit neque nisi mediante sodalitate accessus ad eum pateat. Post editam

¹ Cfr. Mocchegiani, *Collectio Indulg.*, n. 1835; Ferreres, *Le Confraternite ecc.*, n. 360.

Const. *Misericors* exorto dubio an haec praxis continuari possit, quaestio proposita fuit S. Congreg. Indulg.: Utrum valida sit vestitio et professio eius, qui a sacerdote habente facultatem seiunctim ad Tertium Ordinem saecularem admittatur, quin alicui Congregationi adscribatur? Resp. S. C. d. 14 iul. 1891: Affirmative. Patet igitur duplicem distinguendam esse conditionem iuridicam Tertiariorum: alteram eorum qui extra sodalitatem Tertio Ordini adscripti *solitarii* dici solent; alteram adscriptorum praeterea alicui sodalitati. Vix autem attinet dicere quantopere expediat ut Tertii Ordinis sodales non maneant solitarii, quum sit exploratum, ut ait Pius X¹, vires coniunctas efficaciores esse quam singulas, ipsaque Regula variis praescriptis de praefectis, de collatione officiorum, de menstruis coetibus habendis, de sustentandis pauperibus et infirmis collata in commune stipe, de visitatione canonica, aperte supponat fratres et sorores sodalitatis vinculo colligatos. Nihilominus modum excederet, qui accessum ad Tertium Ordinem interdictum vellet ob hanc solam rationem quod quis sodalitati adiungi renueret. Potius in singulis casibus iudi-

¹ Litt. *Delectavit Nos*, d. 17 dec. 1909.

cent superiores vel ad quos spectat admissio an tales candidati rationabili motivo ducantur satisque consultum sit rectae intentioni, qua Tertii Ordinis habitum petant oportet.

Modus admittendi in Tertium Ordinem consistit in habitus impositione et acceptata post annum novitiatus professione. Quoad ingressum *intra sodalitatem* distinguendum est inter eos qui antea Ordini adscripti fuerunt et alios. Illi participes fiunt sodalitatis per inscriptionem nominis in albo sodalitatis; hi vero per novitium et professionem simul Ordini et sodalitati aggregantur, quae tamen aggregatio quoad sodalitatem effectum non sortitur nisi subsecuta inscriptione, ut modo dictum est. Etenim ex can. 694 § 2 haec inscriptio, si associatio in personam moralem erecta fuerit, est ad validitatem necessaria. Praetermissa inscriptione, cum leges irritantes ultra expressa non sint extendendae, exclusio a sodalitatis consortio non impedit quominus quis saltem qua solitarius pertineat ad Tertium Ordinem. Cfr. dicta cap. I, art. 1.

Ceterum notandum inscriptionem in albo sodalitatis faciendam nullam habere connexionem cum indulgentiis lucrandis, nam etiam

hodie valet decretum S. Off. die 23 april. 1914, quo declaratum fuit « firma manente in conscientia obligatione inscribendi et transmittendi nomina, iuxta decreta aliasque S. Sedis praescriptiones, fideles eo ipso quo a legitime deputato admittuntur, rite adscriptos censi ad effectum tantummodo ut indulgentias lucrari aliarumque gratiarum spiritualium participes fieri valeant, etiamsi eorum nomina, quacumque ex causa, in album sodalitatis relata non fuerint » ¹.

Dimissio ab associatione ex can. 696 § 1 fieri nequit nisi iusta de causa ad normam statutorum. Pro gravissimis nonnullis delictis ipse Codex can. 696 § 2 poenam dimissionis decernit infligendam, praemissa monitione, servatis propriis statutis et salvo iure recursus ad Ordinarium. Ex praecepto Regulae Tertii Ordinis c. III, § 4 sodales nec obedientes et noxii *iterum* et *tertium* admoneantur officii sui: ni pareant excedere Ordine iubeantur. Ordinarius ad quem ex cit. can. patet recursus intelligendus est superior maior Franciscalis.

Ad dimissionem decernendam etiam minores causae sufficiunt, quam quae can. 696 § 2 coll. can. 693 § 1 enumerantur: sufficit enim ex

¹ Vermeersch, *Epitome Juris Canonici* n. 694.

can. 696 § 1 quaelibet iusta causa ad normam statutorum. Quodsi ordinationes hac de re nihil specialiter statuunt, iustitia causae generatim merito aestimatur ex vita exemplari quam Tertiarius iuxta regulam et institutum Ordinis proficitur servandam. Si enim, uti monet Pius PP. X ¹, Tertiarii « ex instituto Patriarchae Assisiensis et ipsi christiane sapere ac vivere in exemplum, et christianam fidem moresque in populo fovere ac tueri debent », quis non videat quantum Tertius Ordo ab altissima vocatione deficeret hunc talem intra gremium tolerando, qui spretis monitionibus vivendi ratione fidelibus potius scandalo esset quam aedificationi. Leviores poenae, e. g. exclusio ad tempus a coetu menstruo, etiam absque monitione imponi possunt ad normam Regulae c. III, § 2, ubi visitatori facultas fit aliquid salutaris poenae nomine in quemquam decernendi. Qui vero post factas monitiones tandem in casum dimissionis inciderit, communiter non tantum sodalitate sed conformiter Regulae excedere Ordine iubeatur ².

¹ Litterae *Delectavit Nos*.

² Exceptio admittenda videtur pro casu voluntarii et habitualis neglectus coetus menstrui. Quamvis incuria

tum Militares, et alii huiusmodi consueverunt, dispositus reperitur, fuisse semper et esse discernimus et declaramus » ¹.

Hoc ipsum expresse testatus est Leo PP. XIII, Const. *Misericors*, qua legem Franciscalium Ordinis Tertiï novavit, « quo tamen facto nihil demptum de ipsa Ordinis natura putetur ». Iterumque hanc suam mentem patefecit in audientia d. 7 iul. 1883 Ministris Generalibus Ordinis seraphici concessa ². Novissime tandem Benedictus XV: « Franciscus Ordinem veri nominis instituit Tertiariorum, non eum quidem ut duos priores votorum religione obstrictum, sed simili ornatum et morum simplicitate et studio poenitentiae » (Encycl. cit.).

Dicitur autem Ordo saecularis ³ carens es-

¹ Cfr. *Magnum Bullarium Romanum* t. VIII, p. 486 sqq. (Ed. Luxemb. 1741); *Chronologia historico-legalis Seraph. Ord.* t. III, p. II, p. 58 sqq.

² Cfr. *SS. D. N. Leonis PP. XIII Acta ad Tertium Franciscalem Ordinem spectantia collecta a P. Fr. Mariano Fernandez Garcia, iussu et auctoritate Rmi. P. David Fleming totius Ordinis Fr. Min. Vicarii Gen. edita*, p. 34.

³ Cui distinctioni inter Ordinem regularem et saecularem ipso pontificio iure agnitae, si magis attendisset Hollweck, profecto non negasset Tertium Ordinem iure optimo veri Ordinis dignitatem sibi vindicare, nec inepte

sentia status religiosi, quamquam de cetero Ordines regulares modo saeculari vitae consentaneo pro viribus et proxime imitatur. Sicut enim Ordo regularis nonnisi Apostolica auctoritate constitui potest, ita quoque Tertius Ordo in Ecclesia non agnoscitur nisi modus vivendi seu regula fuerit a S. Sede approbata. Porro adsunt praeter Regulam novitiatus, professio, habitus prout in aliis Ordinibus, itaque revera Ordo Tertius religiosum vivendi genus rem communem fecit. Id autem magis etiam quam ex notis enumeratis elucet ex fine quem persequitur altissimo, qui alius non est ac ipse finis vitae religiosae, scilicet perfectio christiana seu perfectus amor divinus prout in his terris ab homine attingi potest. « Primum omnium opus esse ducimus, dilecti filii (ita Pius PP. X ad Ministros Generales), magis ac magis declarare vulgo quid ex voluntate Patris legiferi sit Ordo Tertius, quid tanquam finem ille spectet atque ostendere non hunc ab aliis duobus natura differre sed eo tantum quod propria quadam ra-

oraculum viva voce a Leone XIII prolatum in dubium vocasset. Cfr. Hergenröther-Hollweck, *Handb. des kath. Kirchenrechts*, 2 Aufl. 1905, n. 510.

tione ad idem propositum tendit » ¹. Tertiar-
ius non ligatur votorum obligatione sed ad
christianam perfectionem contendere nititur per
observantiam mandatorum secundum regulam
ab Apostolica Sede approbatam, cui proposito
quo maiorem vim ac stabilitatem conciliet, etiam
expresse coram Ecclesia professionem emittit
illius perfectioris vitae christianae pro toto vi-
tae suae tempore servandae, ut sic, quantum
patitur saecularis vitae condicio, quasi in statu
acquirendae perfectionis positus videatur. Quod
optime expressit Ios. Laurentius S. I. essen-
tialem differentiam inter Tertios Ordines et
confraternitates, quo nomine etiam pias unio-
nes comprehendit his verbis enuntians: « Inten-
tione sibi proposita promovendi certum pietatis
aut caritatis opus confraternitates a Tertiis Or-
dinibus distinguuntur, nam hi magis spiritua-
lem profectum tertiariorum ad quandam imi-
tationem status acquirendae perfectionis exco-
lunt » ². Huic doctrinae iamdudum commu-

¹ Litt. *Tertium Franciscalium Ordinem*.

² *Institut. iur. eccl.* ed. 3 n. 1066; Prümmer O. P. *Manuale iur. eccl.* ed 2: « Tertius Ordo est multo plus quam quaedam confraternitas; est enim status vitae tendens vi status istius ad perfectionem christianam ».

niter receptae plane consonat nova legislatio, quae specificam distinctionem inter Tertios Ordines aliasque laicorum associationes ecclesiasticas inde repetit, quod hae constituuntur ad aliqua pietatis aut caritatis opera exercenda vel ad incrementum publici cultus, illi vero directe ad perfectiorem vitam christianam inter socios promovendam, qua ratione vere participant de natura religionis. Cfr. cann. 685, 702.

Quoniam vero, teste S. Thoma¹, iudicium uniuscuiusque rei praecipue sumitur ex fine, iure merito cum cl. Wernz² concludere licet Tertios Ordines superare confraternitates non tantum externae praecedentiae honore sed etiam intrinseca perfectione; nec ulli mirum videbitur cur Patres Concilii Plenarii Americae Latinae Romae anno 1899 celebrati Tertium Ordinem supra confraternitatum conditionem positam commendandum iudicarint « *tamquam nobilissimum piarum Sodalitatum exemplar et christianorum morum tutamen* »³.

Tertiarii ut membra veri Ordinis verae fra-

¹ *Opusc. c. impugn. Dei cultum.*

² *Ius Decretalium* t. III, n. 718

³ *Acta et Decreta Conc. Plen. Americae Latinae anni 1899, n. 788.*

ternitatis vinculo inter se devinciuntur. « Etenim primum omnium Franciscus vult in Tertiariis suis eminere tanquam insigne quoddam fraternam caritatem, pacis concordiaeque studiosissimam »¹. Huc spectant varia regulae praecepta, quibus iniungitur ut tanquam fratres et sorores ad coetus menstruos conveniant, caritatem benevolam sedulo tueantur, conferant in commune pro facultate quisque sua nonnihil unde tenuiores e sodalium numero praesertim affecta valetudine subleventur, aegrotis omnia caritatis officia expleant, ad exsequias demortui sodales municipales conveniant atque fratri defuncto pacem pie adprecentur. Praeterea huic fraternae intimaeque cuniunctioni significandae et obfirmandae optime inserviunt tum novitiatus et professio, tum etiam vestes peculiares, scapulare et cingulum, quibus Tertiarii tanquam membra familiae Franciscalis a reliquis fidelibus discernuntur et obligationum assumptarum perpetuo admonentur.

Attenta praesertim ratione finis specifica distinctione inter Tertios Ordines ceterasque associationes, legislator in can. 704 et 705 practicas inde conclusiones deducit, quibus nota-

¹ Encycl. *Sacra propediem*.

bilis illa differentia magis illustratur. Sicut enim conceptui piaae unionis aut confraternitatis nullatenus repugnat etiam religiosos iis adscribi, ita omnino congruit naturae veri Ordinis ea legislatio recentior¹. Codice denuo firmata, qua nemo qui vota nuncupavit vel in perpetuum vel ad tempus in aliqua religione, potest simul ad ullum tertium Ordinem pertinere, etsi eidem antea fuerit adscriptus. Neque enim convenit ut quis secuta professione² pertineat ad Tertium Ordinem saecularem, qui non nisi communis vitae christianae perfectionem sectatur. Si deinde solutus a votis ad saeculum redierit, antiqua adscriptio reviviscit (c. 704 § 2). Hoc principium incompatibilitatis non infringitur si quandoque institutum aliquod religiosorum ex speciali indulto Tertio Ordini aggregetur³. Vis talis collectivae aggregationis in eo tantum est, quod sodales Tertii Ordinis

¹ S. C. Indulg. d. 16 iul. 1887; cui declarationi inesse vim retroactivam edixit S. C. d. 31 ian. 1893 ad IV. De iure antea vigenti cfr. Mocchegiani, *Collectio Indulgentiarum* n. 1596.

² Religiosi novitii, positis ponendis, frui possunt privilegiis et gratiis Tertiariorum. S. C. Indulg. d. 31 ian. 1893, ad V.

³ Cfr. Vermeersch, *Periodica*, t. VI, pp. 3 et 77.

privilegia et indulgentias participant. Ob claram iuris dispositionem can. 704 societatibus sine votis non videtur applicandus ¹.

Pariter inconveniens est quempiam duplici aut multiplici professione ligari in diversis Tertiis Ordinibus, quorum singuli eundem scopum habent contendendi ad christianam perfectionem idque secundum spiritum cuique Ordini proprium. Hinc praescribit can. 705 conformiter iuri antea vigenti ², quod nulla Tertiariorum sodalitas, sine apostolico indulto ³ adscribere potest sodales alterius tertii Ordinis in eodem

¹ Cfr. Gennari, *Questioni teologico-morali*, ed. 2, n. 570; Vermeersch, *Epitome Iuris Can.* 702, ubi recedere videtur a sententia quam in *Periodica*, t. IX p. 40 proposuerat commentando responsum particulare S. C. de Relig. d. 20 mai 1917, quae relate ad Filias Societatis S. Ursulae, quae sine votis et habitu religioso in domibus privatis degunt iuxta modum vivendi a Paulo III approbatum, negavit easdem Tertio Ordini adscribi posse.

² S. C. Indulg. d. 31 Ian. 1803 ad IX. Vim retroactivam huic responso competere declaratum fuit d. 21 iun. 1893, relicta iis qui pluribus Tertiis Ordinibus adscripti erant libertate eligendi unum prae altero ex Tertiis Ordinibus iuxta cuiusvis fidelis devotionem.

³ Tali Apostolico privilegio gaudet sodalitas Tertii Ordinis S. Dominici in urbe Bononiae pro fidelibus ibidem degentibus, S. C. Indulg. d. 8 aug. 1899.

remanentes. Quid autem si quis Tertiarius velit non quidem simul pertinere ad alium Tertium Ordinem sed potius ad illum *transire* relicto priore? Hodie standum est can. 705, ex quo sodalibus licet iusta de causa transire ab alio ad alium tertium Ordinem, quin ad hoc requiratur Superiõrum consensus. Decet tamen ut hi de transitu moneantur. Iusta causã esse potest v. g. quod in loco sola adsit erecta sodalitas alterius Tertii Ordinis. Transiens ad alium Tertium Ordinem novitiatum de novo peragere debet.

CAP. II.

De Operibus a Tertio Ordine fovendis.

Cum data notione de natura Tertii Ordinis intime cohaeret quaestio, diu nec sine aestu quodam agitata, utrum Tertius Ordo sit institutus ad promovenda opera socialia, eaque ratione distinctus ab aliis societatibus piis cum fine mere religioso. Valde diversae sententiae nonnunquam, praesertim in Tertiariis Galliae conventibus, hac de re proferebantur ¹, omnes contendentes ut sem-

¹ Cfr. P. Albertus Lismont O. F. M. *Godsdienstige en maatschappelijke invloed der Derde Orde van St. Franciscus*, hfdst. 8. — *Nouv. Revue Théol.* 1912, p. 732: « Depuis quelques années, une double tendance, en sens opposé, se manifestait dans les Fraternités du Tiers-Ordre franciscain, surtout en France. L'une voulait maintenir le Tiers-Ordre exclusivement dans son dessein primitif, la sanctification de ses membres par la pratique, dans le monde, des conseils évangéliques. L'autre, croyant du reste en cela s'inspirer, elle aussi, de la pensée

per magis magisque dilataretur campus activitatis, intra quem Tertium Ordinem collaborare ad bonum societatis humanae oporteret. Nonne enim, dicebant, ipse Leo XIII iteratis vicibus Tertium Ordinem *suam reformationem sociale* acclamavit? Ergo nullum negotium, quod ad bonum societatis conducere possit, a Tertio Ordine alienum haberi debet, nullum quod non omni ope procurare et promovere teneatur.

Hoc tali principio semel stabilito, cum iam nihil sit in ordine sive oeconomico sive politico, quin aliqua ratione ad bonum populare trahi possit, pronum erat inferre Ordinem Tertium fovendis omne genus operibus addicari debere, nec magis dicendum esse scholam perfectionis christianae quam oeconomiae socialis et politicae ¹.

du saint Fondateur, allait à appliquer les Fraternités, *en tant que telles*, à l'action sociale économique, et, en outre, à grouper en fédérations, comme une sorte de développement du Tiers-Ordre, les œuvres créées à cette fin par les Tertiaires. De là des vues contradictoires qui se figent jour à diverses reprises, et notamment aux congrès des Tertiaires de Nîmes, en 1897, de Rome en 1900, et de Paray-le-Monial en 1912 ».

¹ Contra hunc errorem egit R. P. David Fleming, Definitor et postea Vicarius Gen. Ordinis Minorum in

Alii non quidem eo rem deducebant, sed tamen libenter Tertio Ordini partes dabant sese occupandi rebus oeconomicis et socialibus a proposito societatis religione satis alienas.

Haec omnia animo perpendens Pius Papa X, meritoque veritus « ob nonnulla iudicia », ut ait, « ne per speciem melius merendi de humana societate studium parum sapiens rerum novarum sese in Tertiariorum Ordinem alicubi insinuet, eumque sensim ab instituto suo quale Franciscus sanctissimus voluit esse detorqueat », apostolica sollicitudine motus de re tam gravi d. 8 sept. 1912 litteras dedit ad Ministros Generales Ordinis Minorum, incip. *Tertium Franciscalum Ordinem*, quibus primum quid sit Ordo Tertius, quid tanquam finem ille spectet demonstrat, ut inde perspicuum reddat, qualis sit nativa Tertii Ordinis relatio ad opera oeconomica, politica, socialia.

Nimirum, Tertius Ordo ex voluntate Francisci Patris legiferi non differt natura ab aliis duobus Ordinibus, sed eo tantum quod propria quadam ratione ad idem propositum tendit, scil. ut diligentius vita christiana exerceatur.

suo *Discours prononcé au congrès international des Tertiaires Franciscains le 26 Septembre 1900.*

Quod idem denotat ipsa appellatio *Ordo Fratrum de Poenitentia*, qua sanctus Fundator docuit duo esse Tertiariorum propria: *fraternam inter se concordiam et studium poenitentiae*. Deinde Pontifex ostendit quantis continuis curis Romani Pontifices, ut utrumque apud Tertium Ordinem sancte custodirent, adlaborarunt, alatis ad rem Regulae praeceptis, quibus eadem urgentur et sancuntur. Quibus praemissis, sic tandem concludit: « Itaque ex iis quae dicta sunt perspicuum arbitramur, Tertii Ordinis institutum in hoc consistere ut sodales evangelicae perfectionis praecepta in cotidianum usum ipsi deducant, et christianae vitae exemplar ceteris ad imitandum proponant. Consequens est, ut Tertiariorum sodalicia, qua talia, se civilibus aut mere oeconomicis rationibus immiscere omnino non debeant; si faciant, rem ab instituto suo quam maxime alienam et voluntati Nostrae contrariam se facere sciant. Verumtamen Tertiarii de re christiana merebuntur optime, si singuli, dato catholicis societatibus nomine, persequi id quod quaeque sibi habet peculiare propositum, contendant; nec vero prohibentur qui in actione etiam sociali, qualis huic apostolicae Sedi probatur, ela-

borent: at cavendum, ne Ordo ipse Tertius in earum societatum regiones invadat, neve finem earundem proprium, faciat suum ».

Beneficio harum litterarum acceptum referimus litibus de natura et activitate Tertii Ordinis fuisse demum suprema auctoritate finem impositum, simulque Tertiariis commedatur actio charitativa et socialis, qua ad bonum populare plurimum conferre valent. Oportet tamen intactam servari disciplinam Ordinis, cui non in alium finem nomen dederunt, nisi ut in eo velut in schola perfectionis ad vitam christianam informarentur. Quamobrem

1° Severe et absolute interdicitur quominus sodalitia Tertiariorum qua talia sese immisceant rationibus civilibus aut mere oeconomicis. Bonis enim temporalibus comparandis aliae societates catholicae inserviunt, quibus si Tertiarii nomen dent, non tantum iure utuntur suo, sed etiam « merebuntur optime ». Hac sola ratione cautum est — ut cetera damna praetereamus — ne ob diversa partium studia fraternae concordiae vincula labefactentur ¹.

¹ Cfr. Breve Leonis XIII *In Tertium*, die 21 septembris 1900.

Ne tamen ultra Pontificis intencionem facta prohibitio extendatur, non abs re fuerit animadvertere praescriptiones Pontificias respicere activitatem Tertiariorum *ad extra*: Pontifex hoc periculum cavendum censuit ne per speciem melius merendi *de humana societate* Ordo ab instituto proprio deflecteret. Huc non spectant ea opera quae a Tertio Ordine intra gremium sodalitatis in bonum ipsorum sodalium fundarentur. Quod enim sodales invicem succurrunt, v. g. instituendo arcas parsimoniales vet mutui auxilii, ut in Belgio dicuntur existere, non est nisi fraternae caritatis exhibitio, adhortante Apostolo: *Idipsum pro invicem sollicita sint membra* ¹. Utique supponitur Tertiariis liberam relinqui optionem huiusmodi operibus sese associandi necne.

2° Ab operibus civilibus et mere oeconomicis Pontifex distinguit ea, quae ad actionem socialem referuntur. Quamvis Tertiarii singuli non prohibeantur, quominus in actione sociali, qualis Apostolicae Sedi probatur, elaborent, tamen Pontifex cavendum monet ne Ordo ipse Tertius in earum societatum, quae sociale bonum procurent, regiones

¹ I Cor. XIII, 25.

invadat neve finem earundem proprium faciat suum. Opera socialia in documentis pontificiis non semper eodem sensu accipiuntur. Quandoque eo nomine veniunt quaelibet opera, quae quoquo modo conducunt ad bonum spirituale vel temporale societatis humanae atque ideo obiectum sunt « actionis catholicae » universim sumptae¹. Sic Pius X Const. *Etsi Nos*, d. 1 ian. 1912, n. 15 inter « socialia » opera principem locum obtinere declarat pium opus catechismi cum longe maxime ad bonum religionis et societatis intersit. Quandoque vero sola mixti generis opera intelliguntur, ut in decreto S. C. Consistorialis *A remotissima Ecclesiae*, d. 31 dec. 1909, ubi sermo est de operibus « quae socialia dicuntur, quibus dum consulitur bono morali et religioso fidelium, prospicitur etiam eorum temporali utilitati vel necessitati ». Iamvero satis certum est actionem socialem, de qua hic agimus, non latissima significatione sed posteriore sensu magis restricto accipi debere, cum ipsis litteris Pius X opera religioni promovendae destinata necnon opera misericordiae ab operibus socialibus

¹ De qua legatur encyclica Pii X ad Episcopos Italiae *Il fermo proposito*, d. 11 iun. 1905.

aperte discernantur et singillatim discutiantur. Unde socialia hoc loco ea potius dicimus, quae sunt mixti generis, quatenus hinc quidem participant de operibus religionis aut quae vulgo misericordiae dicuntur, illinc vero ob oeconomicas rationes adnexas periculum creant distractionis a fine religioso Tertii Ordinis¹. Ab huiusmodi actione Tertius Ordo qua talis abstineat oportet, ne aliarum societatum regiones invadat neve a proprio fine mere spirituali deflectat. Hinc etiam statuit Pius X ut in coetibus seu conventibus sodalium Tertii Ordinis quaestiones de re mere oeconomica et sociali in posterum submoveantur.

Quum vero rationes praedictae minus valeant in opera socialia late sensu accepta, quae ex fine saltem principali operibus potius religionis vel beneficentiae accenseri debent, facile intelligitur cur absoluta prohibitio sese immiscendi ad solas civiles aut mere oeconomicas rationes restringatur.

3° Plena relinquitur libertas fovendi opera

¹ Huc pertinent praecipue variae operariorum, agricolarum, mulierum consociationes, quae iuxta propria statuta praeter sociorum bonum morale et religiosum etiam honestam sortis ameliorationem intendunt.

Quaeritur an liberum sit professis Tertio Ordini valedicere? Resp. Possunt deserere sodalitatem cui nomen dederunt, non vero praeterquam in casibus a iure exceptis, pro libitu Tertiarii conditionem deponere, obstante professione quam pro toto vitae tempore duraturam emisierunt. Certe, quamdiu ad Tertium Ordinem pertinere renuunt, neque eiusdem privilegia participant, cum Ecclesia suos favores nemini obtrudere velit: at nonnisi accedente acceptatione ex parte Superiorum Tertiarii esse desinunt. Nec enim videtur esse ratio cur recedatur a statuto antiquae Regulae Nicolai IV: Ordinamus statuentes ut nullus post ipsius fraternitatis ingressum de eadem egredi valeat ad saeculum reversurus ».

Transitus autem ab alia ad aliam sodalitatem eiusdem Tertii Ordinis ex can. 705 cui-libet iusta de causa permittitur.

ista ex se sola non sit causa iusta aliquem ab Ordine dimittendi, tamen statuta eam sufficientem declarare possunt pro dimissione e sodalitate, si monitiones incassum cesserint.

CAP. IV.

De Terti Ordinis Regimine.

Tertius Ordo ut corporatio ecclesiastica cum fine spirituali nequaquam potestati civili est obnoxia, sed unice cadit sub imperium et ditionem Romani Pontificis aliorumque magistratuum ecclesiasticorum iuxta dispositiones canonicas. Quid iuris singulis eorum in Tertium Ordinem competat nunc est investigandum. Sermo erit imprimis de Romano Pontifice, dein de locorum Ordinariis, tum de Praelatis Franciscalibus et ultimo loco de iis, qui ex ipso sodalitatis gremio ad munia superioritatis gerenda advocantur. Disceptatio magni momenti: nisi enim in Tertio Ordine regendo iura singulis attributa intacta servantur, Tertius Ordo deficit ab ea forma constitutiva, quam Romani Pontifices ei inditam voluere, et qua sola stare, vigere atque florere potest.

Art. I. — *De Romano Pontifice.*

Suprema in Tertium Ordinem auctoritas residet penes Romanum Pontificem, Christi in terris Vicarium omniumque fidelium Pastorem, cui ipsa origine ac natura sua Ordines ceteraeque associationes ecclesiasticae singulari prorsus modo subsunt. Ad communes istas subiectionis ac venerationis titulos accedit specialis ratio pro Tertio Ordine Franciscali, quem, teste Leone XIII ¹, « iam inde a natali suo summa benevolentia complexi » sunt Romani Pontifices, atque non modo apostolica auctoritate approbarunt et amplissimis laudibus et privilegiis exornarunt, sed etiam provida cura, ut ad disciplinam eius christianae ubique gentes frequentiores confluerent, leges quibus regitur, servato iugiter pristino proprioque earundem spiritu, suavi temperatione molliendas duxerunt.

Inter praeclarissima huius laudis pontificiae et paternae sollicitudinis documenta numerantur Const. *Paterna Sedis Apostolicae* Benedicti XIII; Encycl. *Auspicato* Leonis XIII unacum Const.

¹ Const. *Misericors.*

Misericors; Litt. *Tertium Franciscalium Ordinem* Pii X; et Encycl. *Sacra propediem* Benedicti XV.

Institutio Tertiū Ordinis recensetur inter gravioris momenti negotia, quae uni Romano Pontifici reservata, ex can. 220 *causae maiores* appellantur. Statuit enim Codex can. 703 § 1 quod «firmo privilegio nonnullis Ordinibus concessio, nulla religio potest tertium Ordinem sibi adiungere». Privilegium Ordini Franciscali concessum fuit a Papa Nicolao IV, qui primitivam Regulam Tertiariarum ad meliorem formam reduxit atque pro temporis ratione immutatam bulla *Supra montem* d. 18 aug. 1289 sollemniter approbavit¹; quam approbationem postmodum renovarunt Clemens V Const. *Tenorem cuiusdam* d. 30 aug. 1308 et Gregorius XI Const. *Tenorem quorundam* d. 10 febr. 1373.

¹ Iam praecesserat *implicitu* Tertiū Ordinis approbatio ab Honorio III, qui Litteris *Significatum* 16 dec. 1221 et *Cum illorum* 1 dec. 1224 Fratres de Poenitentia a primis molestiis liberavit et Episcopis enixe commendavit. Litteras decessoris sui confirmavit Gregorius IX Litt. *Nimis palenter* 25 iun 1227 et *Detestanda* 30 mart. 1228 ac *Cum illorum*, 23 aug. 1229. Vide *Bullarium Francisc.*, t. I.

Hanc regulam, quam per plura saecula Ordo Tertius professus est, demum subsecuta est nova illa, quam in Const. *Misericors Dei Filius* d. 30 maii 1883 promulgavit Leo PP. XIII. Perspexerat enim « Regulam Tertii Ordinis quam Nicolaus IV probavit confirmavitque, non omnino iis quibus nunc vivitur temporibus atque moribus respondere; ideoque leges veteres flecti atque accommodari ad has recentes vivendi consuetudines oportere, cum quorundam capitum immutatione nonnulla ». Quamobrem novam dedit Regulam, qua tamen « nihil demptum de ipsa Ordinis natura putetur; quam omnino volumus immutatam atque integram permanere ». — Inde est cur hodie Tertiarii profitendo spondeant se servaturos esse mandata Dei et Regulam Tertii Ordinis a beato Francisco institutam « iuxta formam a Nicolao Papa IV et a Leone XIII confirmatam » ¹.

Quidquid ad Tertii Ordinis disciplinam spectat nomine Pontificis moderatur *S. Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita*, quae ex can. 251 § 1 ea sibi exclusive vindicat, quae res-

¹ Cfr. *Caeremoniale Tertii Ordinis* a S. R. C. approbatum d. 18 iun. 1883, art. 3.

piciunt regimen, disciplinam, bona et privilegia Tertiorum Ordinum saecularium. Nota S. Congregationem non declarari competentem erga singulos Tertiarios quemadmodum quidem eodem loco dicitur iudicium sibi vindicare de iis rebus, quae respiciunt regimen etc. religiosorum sodalium. Qua diversa dicendi ratione legislator « satis insinuare videtur hanc Congregationem erga Tertiarios non esse competentem, nisi quatenus simul sumpti Tertium Ordinem repraesentant, aut saltem quatenus ad eam recurrunt reduplicative ut Tertiarii, in iis nempe quae regimen et disciplinam Tertii Ordinis concernunt » ¹.

Cum igitur Tertius Ordo Romanos Pontifices ut supremos legislatores veneretur, quorum sollerti providentia hac nostra aetate ad novam vegetamque vitam fuit auspicatissime restauratus, atque praeterea plurimis titulis insignes benefactores et patronos agnoscat, sodales omnes officii ducant sanctissimi Sedi Apostolicae adhaerere quam arctissime. Si enim Tertiariis « a S. Francisco ea data lex est, ut quod facere omnes Ecclesiae filii de-

¹ Monin *De Curia Romana* p. 272.

bent, id multo religiosius ipsi faciant » ¹,
quis est quin videat quantum intersit ut singularis observantiae et filialis amoris erga Apostolicam Sedem praeclarissimum exemplum ceteris praebeant, « praelucente exemplo sanctissimi auctoris, qui uti Iesum Christum dilexit unice, ita in amore erga Vicarium Iesu Christi nemini cessit » ². Devoti penitus sanctae Romanae Ecclesiae Tertiarii semper dictis suis et factis plane comprobent illam praeclari encomii sententiam Pii X: « Sodalium e Tertio Ordine beati Francisci hoc in praecipuis laudibus semper fuit singulari observantia studioque Pontificem Romanum colere » ³.

Quamobrem « ne quos (in hunc Ordinem) cooptari liceat, nisi... in primis sanctitate professionis catholicae probatos, spectatoque erga Ecclesiam Romanam Sedemque Apostolicam obsequio » ⁴.

Tertiarii autem coetum ineuntes suae in Romanum Pontificem studiosae observantiae significationem sollemniter edere ne omittant ⁵.

¹ Litt. *Sodalium a Tertio Ordine* Pii X.

² Ibid. ³ Ibid.

⁴ Regula Tertii Ordinis c. I, § 1.

⁵ Litt. *Tertium Franciscalium Ordinem*.

Art. II. — *De Locorum Ordinariis.*

Tertiarii non sunt exempti ab episcopali iurisdictione, sed sicut ceteri fideles Ordinariis locorum subiacent. Quod vero pertinet ad regimen et visitationem sodalitatum Tertii Ordinis initio quidem non una variis locis temporibusque vixit disciplina, at hodie et iam per plura saecula Ordo Tertius subiectus est Praelatis Franciscalibus « quibus sodales Tertiarii magistris et ducibus utuntur¹, salvo tamen iure quodam vigilantiae et inspectionis, quod etiam Episcopi in sodalitates, tamquam in corporationes plane laicales, exercent. Nimirum

1° Ex can. 703 § 2 nulla sodalitas valide erigi potest sine consensu Ordinarii loci, ad normam can. 686 § 3, qui pro valide erigendis associationibus, nisi aliter cautum sit, requirit consensum Ordinarii loci scripto datum, excepto si agitur de erigenda associatione, quae non sit constituta ad modum organici corporis et illius religionis sit propria, cuius in domo vel ecclesia ei adnexa erigenda sit: quo casu sufficit consensus ab Ordinario

¹ Litt. *Tertium Franciscaliū Ordinem.*

praestitus pro erectione domus religiosae. Cum vero legitima sodalitatis Tertiariorum constitutio formam organicam omnino requirat, liquet licentiam Ordinarii pro domus erectione praestitam ad erigendam ibidem sodalitatem non valere.

Nova haec disciplina Codice inducta nihil officit valori erectionum antea forte — etsi illicite — absque Ordinarii loci consensu peractarum. Etenim decreto S. Congr. Indulg. d. 31 Ian. 1893, quo primum obtinenda licentiae necessitas statuta fuit¹, nulla mentio occurrit nullitatis secus incurrendae: ex quo auctores² merito inferebant valorem ab ea formalitate non pendere.

¹ Solet in contrarium afferri quaedam resolutio, S. Congr. Ep. et Reg., quae d. 13 mart. 1744 in causa Vulturarien. negavit licere Patribus Reformatis in eorum ecclesia erigere Ordinem Tertium absque licentia Ordinarii loci. Verum, praeterquam quod responsum ad casum particularem refertur, ipsa S. Congr. quaestione iterum proposita d. 2 maii 1745 censuit respondere: *Praevio recessu a decisio, affirmative*. Cfr. *Anal. Iur. Pont.* Sec. 14 (1875) col. 844.

² E. g. Moccheg., *Collectio Indulg.* n. 1592; Beringer, *Die Ablassse* ed. 13, p. 803; Gennari, *Quistioni Canon.* ed. 2, n. 33.

Vicarius Generalis ex solo mandato generali et Vicarius Capitularis nequeunt consensum praebere pro sodalitatum erectione. Can. 686 § 4.

2º Ordinario locorum competit ius visitandi Tertiariorum sodalitates etiam in regularium ecclesiis erectas, non tamen in iis quae ad disciplinam et directionem internam spectant. Speciale privilegium can. 690 § 1 requisitum, ut associatio hac partiali exemptione gaudeat, expressis verbis fuit concessum a Benedicto PP. XIII Const. *Paterna*, ex qua Minister Generalis « Tertiariorum Congregationes vel per seipsum vel per Ministros Provinciales aut etiam Commissarios Visitatores *ecclesiis locorum Ordinariis* visitare ac instruere et paterne corrigere ac reformare tam in capite quam in membris valeat » etc. Huic iuri inhaerens S. C. Indulg. d. 31 ian. 1893 ad quaest.: Utrum Episcopus loci visitare possit Tertiariarum Congregationes etiam in regularium ecclesiis? Resp.: « In iis quae ad disciplinam et directionem internam spectant, negative; in reliquis, affirmative ». Iterumque praedictum ius limitatum visitandi agnovit S. C. Ep. et Reg. d. 10 mart. 1893 in causa

Sipontina (Mantredonia): Utrum et quomodo eadem confraternitas (nempe sodalitas Tertii Ordinis Franc.) dependere debeat a iurisdictione Archiepiscopi in casu? Resp.: « Affirmative, exceptis iis, quae ad disciplinam et directionem internam spectant, iuxta decretum S. C. Indulg. d. 31 ian. 1893 ».

Itaque Ordinario loci fas est visitare sodalitates quoad ea omnia, quae non tangant earum gubernium spirituale. Ex can. 691 § 1 saltem quotannis Ordinario loci (minime vero parrocho, nisi aliud ipse Ordinarius statuerit) ratio reddenda est administrationis bonorum. Oblationum quoque ac eleemosynarum, absque Ordinarii loci vel locorum consensu non colligendarum, fidelis erogationis rationem sodalitas reddat Ordinario loci. (Cfr. can. 691 § 3 — § 5). Nec propterea eximitur a iure visitandi, quo etiam Praelati Franciscuales circa eadem inquirunt, uti postea demonstrabitur. Potest Episcopus visitare oratorium vel altare, quae sint in proprietate sodalitatis videndo an in debito statu conserventur¹. — Episcopi vero ius non extenditur ad interpretationem et observantiam Regulae, admissionem ad no-

¹ Cfr. Bened. XIV *Instit. eccles.* 105, n. 87 sq.

vitiatum et professionem, institutionem officialium et visitorum et alia huiusmodi, quae ad directionem spiritualem sodalitatum referuntur. De nominatione Directorum cfr. *Acta Ord. Fr. Min.*, 1921, 305 sqq.

Ad regimen internum non pertinet usus particularium vestium (i. e. habitus totalis) in *publicis sacris functionibus*, e. g. processionibus, funeribus, deferendarum, quem Superiores sine speciali Ordinarii loci licentia concedere nequeunt (can. 703 § 3). Earumdem usus extra publicas sacras functiones, uti in sola menstrua congregatione, relinquitur iudicio Superiorum Franciscalium.

3º Loci Ordinarius iure pollet socios dimittendi, salvo iure recursus ad Apost. Sedem (can. 696 § 3).

Art. III. — *De Praelatis Ordinis Franciscalis.*

Quod Nicolaus PP. IV in Regulae approbatione tamquam *consilium* Fratribus et Sororibus Tertii Ordinis proposuerat, ut scil. « quia praesens vivendi forma institutionem a B. Francisco suscepit, visitatores et informatores de Fratrum Minorum Ordine assumantur », id

postea ab aliis Pontificibus ¹ non semel ut formalis lex fuit promulgatum, volendo ut Ordo Tertius plene et exclusive subesset regimini spirituali Fratrum Minorum. Nemo alius tamen hanc a Primo Ordine omnimodam dependentiam clarius docuit et expressius inculcavit quam Papa Benedictus XIII in celebri Const. incip. *Paterna Sedis Apostolicae* d. 10 dec. 1725 ². Non tantum approbat, confirmat

¹ Anno 1426 Martinus V Const. *Licet inter cetera* Tertiarios subiecit regimini Ordinis Minorum. Litteras Martini V revocavit Eugenius IV per Const. *Ad Apostolicae* an. 1431 voluitque bullam Nicolai IV integrum robur habere. Tandem Sixtus IV Const. *Romani Pontificis* an. 1471 ad universum orbem extendit litteras, quibus Innocentius IV an. 1247 Tertiarios Italiae Fratribus Minoribus subiecerat. Cfr. Hilarius Parisiens., *Liber Tertii Ordinis*, p. 99 sq.

² Constitutio Bened. XIII revocata fuit a Clemente XII Const. *Romanus Pontifex* d. 30 mart. 1732 quoad ea tantum privilegia, quae sunt *contentiosa ac Episcoporum iurisdictionem impediunt*. Hunc modum interpretandi revocationem Clementis XII ad hodierna usque tempora in Curia Romana apud Sacras Congregationes semper retentum ac servatum fuisse testatur Mocchegiani, *Collectio Indulg.* n. 1529. — Cfr. etiam Ben. XIV *Instit. eccles.* 105, n. 79; *Instr. S. C. de Prop. Fide* d. 6 Ian. 1763 (Ferraris, VII, 807, in ed. Rom. 1885), ex quibus patet

et renovat omnes Litteras Apostolicas « per quas aliqua superioritas, praeeminentia et auctoritas in eiusdem instituti Fratres et Sorores primario Ministri Generali totius Ordinis Minorum aliisque secundariis superioribus conceditur », sed ne de ambitu huius potestatis ullum dubium superesset, ita pergit Pontifex: « Mandamus propterea universis et singulis huiusmodi Instituti professoribus per universum mundum existentibus, ut sicuti cum primo et secundo Ordine, Minorum scilicet et Clarissarum, unum et eundem Institutorem, Auctorem et Patriarcham habent, ita unum et eundem ipsiusmet Fundatoris legitimum successorem veluti Patrem et Caput totius seraphici gregis atque trium Ordinum B. Francisci primum Generalem honorent, observent et recognoscant, eiusque secundarios Delegatos, sive Provinciales, sive Guardianos, aut etiam Commissarios Visitatores tamquam suos legitimos et veros Superiores venerentur, ita ut ipsorum iudicio in dubiis aut controversiis circa Regulam et Statuta se conforment, atque in iis

revocationem praesertim respicere conditionem iuridicam Tertiariarum collegialiter viventium, quas Bened. XIII ab Episcoporum iurisdictione subduxerat.

omnibus, quae concernunt Ordinem ipsum nec Regulae sunt contraria, illis pareant et obediant: quod si secus fecerint, ab eisdem cassari atque habitu spoliari possint; immo nulloatenus proinde Tertiariorum gratiis et privilegiis gaudere decernimus et iubemus ». Deinde iniungitur Ministro Generali ut B. Francisci Patris sui vestigiis inhaerendo ubilibet Tertiarii Ordinis Congregationes saeculares tam Fratrum quam Sororum per patentes litteras suas vel sui Commissarii Generalis erigat, ipsasque sic erectas confovere et moderari curet cum pleno iure et libera auctoritate « ea innovandi, immutandi, augendi aut minuendi, ac alia de cetero statuendi, quae bonum dicti gregis regimen concernere possunt; dummodo tamen Regulae praefatae sacrisque canonibus non adversentur ». Eidem Ministro Generali competit assignare Commissarium Visitatorem seu Confessarium moribus, vitae sanctimonia et aetate idoneum, qui « de praeceptis Regulae instruat, congregationes seu congressus convocet, et in ipsis ac aliis quibuscumque actibus et functionibus praesideat; duplex etiam in paritate suffragium ferat ». Item per se vel per alios potest, seclasis locorum Ordinariis, « Con-

gregationes visitare ac instruere et paterne corrigere, ac reformare tam in capite quam in membris, ad cassationem usque mantelli et habitus, quae correctionis aut reformationis officio cognoverint indigere, aliaque ad bonum dicti Ordinis iuxta eius Constitutiones ordinare et exequi, sicuti in Domino expedire animadverterit ».

Constitutio *Paterna*, quamvis directe ad Ministrum Generalem de Observantia, tamen aequae applicanda est reliquis Familiis Franciscalibus, non excepto Tertio Ordine Regulari, quae omnes pari iure ac auctoritate in Tertium Ordinem gaudent, uti declararunt cum ipse Benedictus XIII¹, tum alii Pontifices, et nominatim Benedictus XIV, testando in Litteris Apostolicis *Laudabile* d. 2 aug. 1745: « Facultatem hanc potestatemque Tertium Ordinem instituendi iis omnibus tributam fuisse, qui divi Francisci harum omnium Parentis, legitimi filii sunt et veri successores, quoquo demum nomine nuncupentur ». Idipsum

¹ Const. *Ratio Apostolici* d. 24 maii 1726 pro Capuccinis; *Singularis devotio* d. 5 iul. 1726 pro Conventualibus; *Exponi Nobis* d. 30 sept. 1729 pro Tertiariis Regularibus.

denuo suprema auctoritate sanxit Pius PP. X, Breve *Septimo* d. 4 oct. 1909.

Potestas ordinaria in Tertium Ordinem ex documentis pontificiis competit « Ministro Generali et secundariis Superioribus », quo nomine veniunt Minister Provincialis, Guardianus et Praeses qui pro aliquo conventu vel residentia legitime institutus est; necnon Guardiano absente Vicarius; quo etiam absente vel impedito succedit dignior Discretus, nisi Minister Provincialis pro tali casu specialem Praesidem conventui praeficiendum curaverit. Cfr. *Const. Gen. Fratr. Min.* n. 579, 581.

Iurisdictio cum sit ordinaria aliis delegari potest cum intra, tum extra Ordinem, e. g. sodalitatum Directoribus, quorum potestas ex rei natura manet iurisdictioni superiorum Franciscaliū subordinata.

Praemissa hac generali notione de subiectione Tertii Ordinis sub Ordine Primo, iam ad particularia descendamus, quo relatio iuridica Tertium inter et Primum Franciscalem Ordinem magis enucleate ob oculos ponatur.

§. I. *De mutua relatione inter varias obedientias.*

Quamquam ex praescripto Pii PP. Xⁱ Tertiarii sine alio apposito omnes dicendi sunt Tertiarii S. Francisci seu Franciscuales, utpote pertinentes ad unum et indivisum Ordinem, nihilominus S. Sedes voluit ut ad confusionem vitandam semper intacta maneret antiqua illa distinctio inter varias, uti vocantur, Primi Ordinis obedientias, qua fit ut sodalitas ab una Familia Franciscali erecta huic ita exclusive subsit, ut alia ipsius regimini sese immiscere omnino nequeat. Quocirca hae quae sequuntur resolutiones sunt observandae.

1° Congregationes ab una obedientia Primi Ordinis vel a Tertio Regulari Ordine erectae non possunt inconsultis vel invitis superioribus, qui ipsas erexerunt, ad aliam obedientiam valide transire: S. Congr. de Relig. d. 6 dec. 1911 ad I.

2° Eaedem Congregationes ab una obedientia ut supra erectae vel a Fratribus alterius obedientiae in eadem provincia vel civitate comorantibus directae, adhuc sunt sub dependentia primae obedientiae — *erigentis* — ita ut

¹ Breve *Septimo* d. 4 oct. 1909.

haec possit easdem Congregationes visitare et ea omnia perficere, quae de iure requiruntur in legitima iurisdictione. Excipitur casus quo directio Congregationis tertiariae ab una Familia Franciscali prius erectae legitime commissa fuerit Fratribus alterius Familiae. S. Congr. decr. cit. ad. II.

Idem resolve de illis sodalitatibus, quae erectae fuerunt, accepta ad hoc delegatione, ab Episcopis vel aliis presbyteris: sodalitates istae manent sub potestate illius Familiae Primi Ordinis, quae erigendi facultatem fecit et idcirco de peracta erectione certior fieri debet. Si Episcopus forte a pluribus Ordinis Familiis facultatem obtinuit, ipsius est assignare Familiam cui sodalitatem subiectam velit.

3° Sacerdoti, v. g. parrocho, a superiore unius Ordinis Franciscalis debita facultate munito pro recipiendis fidelibus ad habitum et professionem Tertii Ordinis non sufficit eadem facultas pro admittendis fidelibus ad habitum et professionem dicti Ordinis in aliquam fraternitatem, quae obedientiae et directioni alterius Ordinis Franciscalis subiacet. S. C. Indulg. d. 30 ian. 1896, ad IV.

Quoniam Tertius Ordo, nonobstante obe-

dientiarum diversitate, formaliter unus et indivisus, aliae decisiones huic principio tuendo favent, scilicet:

1° Beneficio Benedictionis Papalis et Benedictionis cum Indulgentia plenaria gaudent Tertiarii illi, qui diebus statutis eas publice recipiunt non a Directore propriae Congregationis, sed a Directore alterius Congregationis Tertiariorum, quae obedientiae alterius Familiae Franciscani Ordinis subest. S. Congr. Indulg. d. 30 ian. 1896 ad III.

2° Parochus vel quilibet sacerdos alicuius Congregationis Tertiariorum moderator, si alio transferatur, ubi alia Congregatio diversae obedientiae reperiatur, eandem regere potest, quin indigeat nova approbatione; tenetur tamen hac de re certiores facere Visitatorem Regularem, ut cum eodem negotia Congregationis gerere valeat. S. C. Indulg. d. 4 mart. 3°.

Quod dicitur de moderatore translato ad locum, ubi Congregatio *diversae* obedientiae reperiatur, a fortiori valet si ibidem sodalitas *eiusdem* obedientiae existat.

---

§ II. *De ambitu potestatis Ordinis Primi.*

Ad rectum sodalitatum regimen magnopere interest ut Franciscuales, quibus Tertiarii ducibus utuntur, bene perspectum habeant ambitum potestatis sibi collatae, ne muneri suo desint neque per defectum, neque — quod frequentius accidere solet — per excessum, arbitrarie sibi adsiscendo ea etiam iura, quae potius laico consilio seu sodalitatis discretorio reservantur: ex quo factum est ut non paucae sodalitates, utut Praefecto et Officialibus ornatae ¹, re vera ad conditionem piae cuiusdam unionis deprimerentur, in qua ob defectum organicae constitutionis omnia a nutu solius rectoris dependere solent.

Quodsi Primus Ordo non quaelibet in Tertium Ordinem valet, perspicuum est id eodem prorsus modo Directoribus delegatis applicandum esse. Nihilominus inauditum non est Directores in regenda sodalitate ita se gerere

¹ Immo non paucae repertae sunt Tertiariorum sodalitates Discretorio prorsus carentes! Cfr. *Atti del Primo Congresso Veneto*, pag. 46; *Der erste Bayerische Tertiarentag*, p. 64; *Verslag van het 3^e Congres van Directeuren der Derde Orde*, p. 28.

quasi absolutum regimen in spiritualia et in temporalia sodalicii sibi commissum fuerit nec nisi honoris causa quidam e Tertiariis Officialium nomine insigniantur: quod sane eo minus mirum videri debet cum inter ipsos scriptores non desint, qui de iuridico sodalitatum regimine tractantes parum accuratam, ne dicam erroneam, doctrinam proponant¹. Quamobrem opere pretium videtur de sodalitatum iuridica conditione respectu Ordinis Primi accuratius indagare, quo fiat ut sodalitates non ad normam aliarum societatum piarum sed potius congruenter propriae indoli et iuxta canonicas praescriptiones gubernentur. Etenim vi legitimae erectionis sodalitates gaudent iuribus corporationis ecclesiasticae atque non minus certe quam confraternitates praeditae sunt aliqua autonomia in ordinandis suis rebus et membris ad finem proprium dirigendis. Plurimorum autem iudicio constat vix

¹ Cfr. Mileta, *Trattato giuridico del Terz'Ordine secolare*, p. 54, ubi auctor contendit sodalitatem non posse sese habere in ulla quacunque re autonomam atque agere independentem a Direttore; Cerri, *Il Terz'Ordine e la nuova Giurisprudenza*, ed. 2, p. 110sq. de consensu Directoris petendo pro eleemosynarum largitione facienda a Discretorio.

quicquam magis sodalitatum prospero statui obesse, quam si in praxi negligatur itaque fine suo frustretur ea forma organica, qua ad felicem virium explicationem praeditae esse debent.

Doctrina de sodalitatum relatione ad Ordinem Primum sic breviter enuntiari potest. Prae-
latis Franciscalibus competit iurisdictio ordinaria in Tertiariorum sodalitates, complectens omnia iura ad regimen spirituale efficaciter gerendum necessaria. Quod autem spectat ad res temporales seu oeconomicas, uti sunt administratio bonorum sodalitatis, receptio et distributio eleemosynarum ad mentem Regulae haec omnia pertinent ad competentiam praesidium seu officialium sodalitatis, qui tamen debent Visitatori vel delegato Directori, quoties ipsi placuerit, libros examinandos tradere ad videndum, utrum in rerum gestione Regula fuerit observata oneribusque forte susceptis satisfactum fuerit.

Prius illud assertum quo statuitur Ordinem Tertium regimini spirituali Primi Ordinis subiacere evidenter comprobatur ex Const. *Paterna Sedis Apostolicae* Benedicti XIII aliisque documentis pontificiis neque tantam difficultatem

facit. Quatenus iura haec superioritas complectatur sequenti paragrapho dicemus.

Altera propositionis pars qua Primus Ordo vel qui ab eodem delegatus fuerit incompetens dicitur in ordine ad disponendum quoquo modo de rebus temporalibus sodalitatum sibi subditarum non minus aperte documentis canonicis continetur, uti nunc venit probandum.

Praevie tamen, ut status quaestionis elucidetur, inquirimus: *Quodnam sit subiectum domini bonorum, quae dicuntur pertinere ad sodalitates Tertiariorum?* Resp. Subiectum domini non est ecclesia neque paroecia, ubi sodalitas reperitur erecta, neque ipse Tertiariorum coetus collective sumptus, sed domini subiectum est persona ipsa moralis, quae ex decreto erectionis suam existentiam habet atque retinet independentem a sodalium arbitrio. Talis associatio, ex can. 691 § 1 et 1499 § 2, sub suprema auctoritate Sedis Apostolicae verum dominium possidet bonorum, quae legitime acquisiverit. Ergo bona sodalitates sunt vere *bona ecclesiastica* posita in dominio personae moralis, quae cum per se ipsa agere nequeat, universam administrationem gerat necesse est per personas físicas sese ad corpus morale

habentes ad instar curatorum et tutorum, qui bona pupillorum administrant (cfr. can. 100 § 3).

Iamvero ex iure canonico constat administrandi munus solis sodalitatis Officialibus reservari, ita ut fas non sit nec Praelatis Primi Ordinis, nec Directoribus delegatis rei temporalis gestionem ex auctoritate sese immiscere.

Probatur 1°. *Ex generali prohibitione Fratribus Minoribus facta* ab Innocentio XI¹, quominus Praelati Ordinis ulli religioso permittant administrationem fundorum, reddituum, aut quarumcumque aliarum rerum et bonorum mobilium et immobilium, *cuiuscumque domini haec sint*. Cfr. *Const. Gen. Ord. Fr. Min.* n. 234.

Quam prohibitionem iterum inculcavit Capitulum Generale anni 1600 admonendo in ordinationibus pro Tertio Ordine latis: « Guardiani et Visitatores non se intromittant tamquam domini eleemosynarum, nisi ut videant quomodo cum aequitate et iustitia distribuantur, repraesentando necessitates Fratrum qui indigent et pauperum, quorum habebunt notitiam².

2° *Ex Rom. Pontificum constitutionibus*, quibus regimen Primo Ordini conceditur.

¹ *Const. Sollicitudo pastoralis* d. 20 nov. 1679.

² *Statuta Innoc. XI*, ad cap. 13.

Iurisdictio et auctoritas Primi Ordinis initio solebat comprehendere verbis « visitare et corrigere »¹, quae certe nihil continent, quo Prae-
latis Franciscalibus seu ab iis delegatis Visita-
toribus et Directoribus ordinaria quaedam po-
testas administrandi res temporales deque iis
disponendi concedatur. Post varias iuris vicis-
situdines tandem Benedictus XIII, ut redar-
gueret praetensionem nonnullarum sodalitatum,
quae legitimae auctoritati Fratrum Minorum
subiacere detrectaverant, quam accuratissime
determinavit ampla superioritatis iura Ordini
Minorum propria. At non minus formaliter
et expresse eadem Constitutione *Paterna* vin-
dicavit ius Officialium administrandi per se-
ipsos bona ad sodalitatem pertinentia. Post-

¹ Cfr. Martini V Const. *Licet inter cetera* d. 9 dec.
1426, qua statuit « omnes et singulos Fratres et Sorores
de Tertia Regula S. Francisci alias de Poenitentia nun-
cupatos... eidem Ordini (Minorum) et eius superioribus
in omnibus, eorum tamen vivendi et continendi forma
semper salva, fore subiiciendos, *quatenus Provinciales Mi-
nistri eos visitare et corrigere valeant* ». Eodem sensu
praecesserat Nicolaus IV consulendo in regulae cap. XVI
« de visitatione et correctione delinquentium » ut *visi-
tatores et informatores* de Fratrum Minorum Ordine as-
sumerentur.

quam enim facultatem fecit Ministro Generali Minorum omnia ordinandi et exequendi, sicuti in Domino expedire animadvertit, ita prosequitur: « Et speciatim (indulgemus) ut quoties sibi placuerit per Visitatores suos, libros et rationes reddituum ac bonorum ipsarum Congregationum examinare et recognoscere possit, quin in eorum administratione aut eleemosynarum perceptione vel distributione se ingerant; sed tantum an videlicet Deputati et Officiales piis operibus ac legatis oneribusque praefatae Congregationi iniunctis atque impositis debitis modo et forma et opportuno tempore satisfaciant » ¹.

Idem Pontifex eiusque successor Clemens XII constitutionibus *Ratio Apostolici ministerii* d. 24 maii 1726 et *Apostolicae servitutis* d. 23 iul. 1735 editis in favorem Minorum Capuccinorum his verbis describunt iura, quae ipsis sicut et reliquis S. Francisci filiis in Tertium Or-

¹ Cfr. Const. *Exponi Nobis* Alex. VII d. 20 iul. 1657 data in causa Mexicana contra Tertiarios, qui subiaccere Primo Ordini detrectaverant. Inter capita accusationis Pontifex recenset, quod officiales proventuum qui ex oblationibus, funeribus atque habitibus pro defunctis proveniunt rationem coram suo Visitatore aut alio Superiore reddere nolebant. De Gubernatis, *Orbis Seraphicus*, II p. 817.

dinem competunt. Possunt scl. « erigere, constituere et fundare Tertium Ordinem atque huiusmodi Tertii Ordinis professoribus scapulare sive habitum cum cingulo conferre, in rebus spiritualibus dirigere, et in Tertia Regula S. Francisci observanda privatim et publice eos docere ». — Notentur verba *in rebus spiritualibus dirigere*, quibus iurisdictio ad solum regimen spirituale restringitur.

Hisce Constitutionibus accedunt responsa S. C. Ep. et Reg. Anno 1605 S. Congregatio iussit visitatorem abstinere a curandis bonis temporalibus vel eleemosynis fratrum et sororum, cum res ista pertineat ad officium Ministrorum et Ministrarum cum eorum officialibus ¹. Nec aliter iudicavit in causa Faventina ad quaestionem: An Tertiarii sint subiecti gubernio spirituali Patrum Reformatorum in casu? Resp. m. iun. 1717; Affirmative in concernentibus spiritualia in ecclesia S. Antonii ².

3° *Ex iure quo gaudent associationes legitime erectae* eligendi ad normam statutorum et sacrorum canonum administratores bonorum (cfr.

¹ Ita declaratum fuisse refert P. Michele di S. Vito *Regola del Terz' Ordine* (Lucca 1718), p. 177.

² Cfr. *Analecta Iuris Pontificii*, ser. XIV, col. 364 sq.

can. 697 § 1) et per eos bona administrandi, quin sit in potestate Ordinarii ipsos hoc iure privandi, excepto casu abusus¹.

Ex tot argumentis allatis evidenter constat Tertiariorum sodalitates ex voluntate Pontificum gaudere pleno iure bona sua per officiales ad hoc constitutos libere administrandi et de eleemosynis ad mentem Regulae et donatorum disponendi, salvo quidem iure visitationis instituendae a ducibus spiritualibus Ordinis, quibus incumbit tueri observantiam Regulae et obligationum assumptarum, sed interdicta ceterum iisdem qualibet invasione in territorium non suum. Haec disciplina antiquo tempore inviolabiliter servata, at hodie non raro neglecta, apprime congruit naturae et dignitati veri Ordinis, qui magis etiam quam quaelibet confraternitas convenienti quadam autonomia gaudeat oportet in rebus propriis ordinandis.

Frustra autem contra doctrinam traditam

¹ Cfr. *Bullar. Francisc.* t. IV p. 294, ubi exhibentur litterae *Ad audientiam* Nicolai IV, d. 20 sept. 1291, quibus iubetur Archiep. Florent. restituere Tertio Ordini administrationem quorundam bonorum, quae iam a longis temporibus per manus praedictorum Fratrum a Florentia mandata sunt Christifidelibus in usus pauperum erogari; Ferraris, v. *Confraternitas*, art. 3.

obiicerentur nescio quae mala oritura et pericula dissipationis. Imprimis enim Director spiritualis retinet plenum ius libros et rationes reddituum inspiciendi et examinandi, quoties sibi placuerit. Deinde, uti dictum est, non vetatur repraesentare Discretorio necessitates Fratrum qui indigent et pauperum, quorum habebit notitiam. Ac tandem id sequetur bonum summopere procurandum ut Directores, probe noscentes etiam laico magistratui sua esse iura et officia ab Ecclesia agnita, omnem adhibeant diligentiam, ut digniores tantum et aptiores ad munia discretorum eligantur, itaque optime consulant sodalitatum honori et prosperitati.

§ III. *De exercendo regimine spirituali.*

Ad regimen spirituale Tertiariorum efficaciter feliciterque exercendum Ordini Minorum haec quae sequuntur iura a Romanis Pontificibus concessa fuerunt.

Erectio sodalitatum. Superiores Primi Ordinis gaudent ordinaria facultate,* singuli pro suo districtu, coadunandi Tertiarios inibi existentes in sodalitates, praevio tamen consensu in scripto Ordinarii loci (can. 703 § 2). Qui vero delegata ab iisdem potestate fruuntur, servant

oportet eandem restrictionem territorialem, qua continetur potestas delegantis: nemo enim potest plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dignoscitur (Reg. iur. 79 in 6°).

Delegatio generaliter facta, nisi contrarium exprimatur, etiam mortuo delegante vel alia de causa a munere cessante non expirat, cum sit gratia facta, et deceat concessum a principe beneficium esse mansurum. (Reg. 16 in 6°). — Dicitur autem gratia facienda, quae nempe re integra morte concedentis expirat, si huiusmodi commissio facta fuerit pro aliquo determinato loco tantum. Talis enim delegatio non censetur concessa in ipsius delegati favorem sicut est facultas generalis (cfr. can. 207 § 1 et 61).

Sanatio super defectibus in erectione sodalitatum bona fide commissis concessa fuit d. 7 martii 1912. Cfr *Acta Ord. Min.* 1912, p. 103.

Nominatio Directorum. Vide dissertationem canon. *Acta Ord. Min.* 1921, p. 305, 399.

Admissio ad vestitionem et professionem decernitur a Praelatis Primi Ordinis vel Directoribus aliisve ad hoc delegatis, de consensu tamen Discretorii si agitur de admittendo simul in sodalitatem, iuxta Regulam Nicolai IV cap. 2

et tenorem expressum in Statutis Innocentii XI:
« Videbitur in eadem congregatione [Discretorii] et determinabitur de dando habitu vel non ».
Ad cap. 13.

Si agatur de adscribendo ad Tertium Ordinem extra aliquam sodalitatem, Card. Genari¹ provocans etiam ad usum (quantum scimus, ait) in Ordine vigentem, putat quemlibet superiorem, sive intra, sive extra proprium districtum existentem, facultate pollere fideles ad Tertium Ordinem admittendi. Dubito tamen annon de hoc usu satis constet in quantum scilicet superior extra suum territorium existens posset quemlibet (non solos domiciliatos in districtu superioris) Tertio Ordini adscribere. Ratio dubitandi habetur eo quod nec Statuta Innocentii XI ad cap. 16 nec auctores de regimine Tertii Ordinis tractantes huic praxi favent². Insuper ipse titulus quo

¹ *Quistioni teologico-morali*, ed. 2, n. 336.

² *Statuta Innoc. XI* ad cap. 16: « Guardiani habeant facultatem dandi habitum et professionem in omnibus locis suae guardianiae absque eo quod expectent novam auctoritatem a Provincialibus ». Antonius de Cipressa, *Regula sive Modus vivendi* etc. p. 38: « Pertinet recipere ad habitum et professionem Tertii Ordinis, videlicet ad Min. Gen. in toto Ordine, ad Provincialem in propria

facultas ordinaria in Tertium Ordinem admit-
tendi obtinetur, munus inquam superioritatis,
postulare videtur ut sicut titulus ipse ita quo-
que facultas adnexa non egrediatur certos limi-
tes pro muneris maiore minoreve amplitudine.

Omnes defectus in admissione ad vestitio-
nem et professionem bona fide admissi sed
easdem invalidantes ultimo sanati fuerunt d. 7
mart. 1912, exceptis defectibus qui referuntur
ad conditiones personales receptorum¹. Hu-
iusmodi defectus stricte personales sunt, e. g.
defectus aetatis, professio in alio Tertio Or-
dine, non vero defectus integri novitiatus vel
potestatis in admittente.

Potestas condendi Statuta. Iurisdictio in Ter-
tium Ordinem coniunctum habet potestatem
condendi Statuta, quibus meliori sodalitatum
regimini apte provideatur. Ita Clemens VII²
Tertiarios Hispaniae et Portugalliae subiiciens
uni Tertio Ordini regulari³, huic potestatem
Provincia, ad Guardianum in propria Guardiania seu
Districtu *. Eadem leguntur apud Moccheggiani, *Collectio*
Indulg. n. 1555 et alios.

¹ Cfr. *Acta Ord. Min.*

² Const. *Ad uberes fructus* d. 10 mart. 1526.

³ Paulus III Const. *Exponi Nobis* d. 14 sept. 1537
Consultationem Clementis VII ad terminos iuris com-

fecit quod « quaecumque statuta, ordinationes et constitutiones, licita tamen et honesta, ac etiam sacris canonibus non contraria et ad strictiorem observantiam regularem ipsius Ordinis de Poenitentia tendentia condere et alterare ac immutare et edere valeat ». Similiter Benedictus XIII Const. *Paterna*, qua Statuta pro Tertii Ordinis regimine lata confirmantur et approbantur, Ministro Generali et Capituli Generalis Patribus plenum ius ac liberam facultatem concessit ea innovandi, immutandi, augendi et minuendi ac alia de cetero statuendi, quae bonum dicti gregis regimen concernere possunt, dummodo Regulae praefatae sacrisque canonibus non adversentur ad tenorem litterarum Clementis Papae VII incipientium *Dum uberes fructus* sub dat. 15 mart. 1526¹.

Utendo potestate sibi collata Ordo noster Statuta condidit pro triplici Statu Tertiariorum, scl. fratrum et sororum in communi viventium et eorum qui in saeculo degunt, quae a Paulo III² probata fuerunt et Tertiariis Hispanis reduxit quod ea, quae adversabantur iuris Fratrum Minorum.

¹ Ita mendose scriptum videtur pro *Ad uberes fructus* sub dat. 10 mart. 1526.

² Const. *Ad uberes fructus* d. 3 iul. 1547.

niae, Portugalliae et Indiae regnorum imposita. Nec hic stetit legislatio. Subinde enim pro temporum necessitatibus Statuta aucta fuerunt et recognita ac postmodum in *Directorium trium Ordinum* ¹ relata sollemni decreto iussa sunt a Capitulo Generali anni 1688 executioni ubique mandari. Praecepit enim « ut Tertii Ordinis confratres illis privilegiis, indulgentiis ac indultis fruantur et per ea Statuta gubernentur quae in Brevibus SS. D. N. Innocentii XI, in Directorio pro tribus Ordinibus Romae hoc anno edito contentis ad longum recensentur et approbantur ac executioni mandari praecipiuntur ».

Litterae Innocentii XI, incip. *Ecclesiae catholicae* d. 28 iun. 1686, quae praeter alterum eiusdem Pontificis Breve ² in decreto Capituli memorantur, facultatem faciunt « recipiendi fideles ad Tertium Ordinem illiusque professionem iuxta praemissa Statuta (scilicet a Paulo III approbata) ac Ordinis constitutiones in *Speculo*

¹ Statuta prius contenta in *Speculo Seraphico* dein apposita fuerunt operi P. Francisci Diaz, cui titulus: *Directorium trium Ordinum* (Romae 1688).

² Scilicet Breve *Exponi Nobis* d. 15 mai. 1688, quo privilegia Tertiariorum confirmantur. *Chronologia historico-legalis Seraph. Ordinis*, t. III, part. I, p. 286.

seraphico contentas et explicatas ». Quod iterum sua auctoritate firmavit Benedictus XIII mandando in bulla *Paterna* Ministro Generali totius Ordinis Minorum ut Tertium Ordinem gubernet » iuxta constitutiones seu statuta a fel. rec. Paulo Papa III approbata, vel secundum alia in *Speculo seraphico* contenta atque *Directorio trium Ordinum* inserta, necnon per rec. mem. Innocentius PP. XI, XII et XIII¹ confirmata, quae etiam praesentium tenore renovamus et approbamus ».

Inde factum est ut Statuta Generalia a Capitulo Generali anno 1688 promulgata et imposita communiter nomen retinuerint Statutorum Innocentii XI.

Atque haec de *historica* origine. Plura vide in opere P. Antonii de Cipressa², ubi integer Statutorum textus exhibetur.

¹ Litterae Innoc. XI *Ecclesiae catholicae* d. 28 iun. 1686, Innoc. XII *Debitum pastoralis officii* d. 19 mai. 1694 et Innoc. XIII *Ordines et Congregationes* d. 13 ian. 1724 contra Tertiarios Fluvii Ianuarii (Rio de Janeiro) in Brasilia habentur in *Chronologia hist.-leg. Seraphici Ordinis* t. III, part. I, p. 261 sqq., p. 394 sqq., et part. II, p. 24 sqq.

² *Regula sive Modus vivendi Fratrum de Poenit. Tertii Ord. saec. S. Fr., iussu Rmi P. Ministri Gen. eiusque Definitorii dispositus*, (Romae, 1865) art. III.

Quod iam ad illorum *legalem* valorem at-
tinet, huic non puto amplius esse insistendum.
Abrogata enim Regula Nicolai IV, non aliter
iudicandum videtur de huius accessorio seu
Statutis, quippe quae ex ipsa forma, quam
prae se ferunt, non sint nisi practica quaedam
elucidatio singulorum fere capitum antiquae
Regulae. Accedit non paucas in iis praescriptio-
nes contineri temporis nostro parum accommo-
datas, quas communis praxis iam diu consue-
vit satis negligere. Neque illorum Statutorum,
quorum ceteroquin textus vix ullibi iam repe-
ritur, observantiam scimus a supremis Ordinis
Moderatoribus unquam fuisse ultimis tempo-
ribus inculcatam, ex quo tacitam abrogationem,
ipsa Benedictina Constitutione arbitrio Ministri
et Capituli Generalis relictam, meritum colli-
gere possumus. Ipsae quoque Const. Generales
Ordinis n. 696 eorum mentionem omittunt
iubendo ut Tertiariarum congregationes iuxta
normas a *Definitorio provinciali* determinatas
sedulo et uniformiter dirigantur.

Nihilominus, sublato quamvis valore iuridico,
Statuta Innocentiana etiam nunc constituunt
pretiosum et aptissimum documentum, quo di-
gnoscitur, quid Ordo, quid Apostolica Sedes

anteactis saeculis senserit de constitutione et regimine domestico sodalitatum Tertii Ordinis, cuius quidem legem dein novavit Leo XIII, sed naturam omnino immutatam permanere voluit.

Potestas statuendi Ordinationes pro regendo Tertio Ordine competit quoque *Ministris Provincialibus*, non tamen solis sed una cum Definitorio provinciali. A potestate legifera non excludi Ministros Provinciales declaratum fuit a S. C. Ep. et Reg. d. 23 ian. 1761: « Breve Benedictinum non obstando quominus etiam Superiores Provinciales edere valeant particulares Ordinationes pro sui Tertii Ordinis meliori regimine, dummodo Regulae et Apostolicis Constitutionibus non adversentur »¹. Constitutiones Generales Ordinis n. 696 ius illud attribuunt Definitorio provinciali, cuius est pro sodalitatum regimine eas normas determinare, quas pro locis temporibusque magis accommodatas censuerit.

Haec dicta sint ut Praelatis Franciscalibus clare et indubie vindicemus ius in praxi non semper agnitum regendi sodalitates sibi commissas per Statuta provincialia ab omnibus ad

¹ *Chronologia hist.-leg.* t. IV, p. 388.

quos spectant inviolabiliter servanda, etsi forte Director delegatus nec ad Primum nec ad Tertium Ordinem pertineat. Nullatenus ergo iis consentiendum est, qui autumant normas ab Ordinis Praesulibus latas mere directivas habendas esse, quae pro libitu neglegi proprioque arbitrio postponi possint. Ad rem scribit P. Antonius a Cypressa: « Qui Tertiariis saecularibus praesunt eosque dirigunt sciant et intelligant rem utilissimam se facturos Tertiariis huiusmodi, si pro viribus satagant ut quae pro illorum regimine statuta atque ordinata sunt serventur ad unguem; contra vero rem summis periculis plenam acturos quandocumque nulla gravi causa urgente permiserint, ut aliquid de illis quae in ipsis Statutis atque Ordinationibus continentur, innovetur ab aliis; multoque magis si ipsimet qui custodes et vindices illorum esse oportet aliquid contra ipsa moliti fuerint, aliam regiminis, directionis aut electionum aut rituum formam inducendo praeter illam, quae in Statutis eisdem vel in Constitutionibus Apostolicis praescripta est » ¹.

Potestas dispensativa. Statuit Leo PP. XIII in cap. III Regula § 6: « Si quae huius capita

¹ Op. cit. p. 42 sq.

legis quemquam servare causa gravis et iusta prohibeat, eum ea parte lege solvi eademve capita commutari prudenter liceat. Cuius rei Praefectis ordinariis Franciscalium et Primi Ordinis et Tertii, item Visitoribus facultas potestasque sit ».

Facultas dispensandi vel commutandi respicit delationem scapularis et cinguli cap. I Regulae § 3 iniunctam necnon expositivas praescriptiones, quae habentur in cap. II de disciplina vivendi, uti sunt ieiunia, preces praescriptae, accessus ad coetus menstruos.

Reliqua Regulae praecepta hic dispensandi facultate non comprehenduntur: quod praecipue animadvertendum est cum conditio aliqua servari debet sub poena nullitatis, uti sunt aetas candidati admittendi, completus annus novitiatus. Nulla enim dispensatio hanc absolutam necessitatem supplere potest ¹.

Potestas executiva seu facultas ea omnia peragendi, e. g. lites dirimendo, monendo, poenas infligendo, socios dimittendo, quae expedire visa sint ad disciplinam tutandam et Regulae

¹ Superiores non possunt dispensare super praescripto novitiatu nec in toto nec in parte. S. C. indulg. d. 30 ian. 1896.

Statutorumque observantiam promovendam. Ad hunc scopum praescripta est *visitatio canonica*, quam Praelatus Franciscalis vel Visitator, quin pro tali munere habitualiter vel saltem ad actum sit constitutus, instituet « Visitatores ex Primo Franciscalium Ordine vel ex Ordine Tertio Regulari legantur, quos Custodes seu Guardiani, si id rogati fuerint¹, designabunt. Visitatoris munere laicis viris interdictum esto », Reg. c. III § 3. Munus visitandi his verbis describitur in Reg. c. III § 2: « Curator, qui Visitator audit, diligenter quaerat, satisne salvae leges. Eius rei ergo sodalitorum sedes in singulos annos, eoque crebrius, si res postulaverit, pro potestate circumeat, coetumque habeat, Praefectis sodalibusque universis adesse iussis. Si quem Visitator ad officium monendo

¹ Verbis allatis « si id rogati fuerint » non nimia quaedam vis est tribuenda, cum ex praecedenti paragrapho huius cap. III Regulae aperte constet ius praelatorum visitationis per se vel per alios « *pro potestate* » instituendae « *in singulos annos eoque crebrius si res postulaverit* ». Incisum istud videtur receptum ab antiqua Regula Nicolai IV, qua mere consulebatur ut informatores in Ordine Minorum assumerentur, ii nempe « quos Custodes vel Guardiani, cum super hoc requisiti fuerint, duxerint assignandos ».

iubendo revocavit, sive quid, salutaris poenae nomine, in quemquam decreverit, hic modeste accipiat, idemque luere ne abnuat ». Etiam Const. Gen. nn. 696 sq. superiores sui officii monent curandi ut sodalitates *regulariter* visitentur. Quod ut felicius eveniat quilibet Minister Provincialis de consensu sui Definitorii Commissarium seu Visitatorem pro Tertio Ordine instituat qui sub omnimoda dependentia ipsius Ministri Provincialis... pro *annuali* visitatione Congregationum Superioribus localibus auxilium praestet.

Dolendum est saluberrimam praescriptionem visitationis regulariter i. e. in singulos annos faciendae non raro in praxi neglegi itaque optato effectui frustrari. Magis autem dolendum ipsum ius quandoque in dubium vocari, quasi nempe legislator non intendisset praeceptum urgere nisi pro iis sodalitatibus quibus director non sit praepositus, quae assertio non tantum est prorsus gratuita, sed etiam Statutis Innocentii XI expressis verbis reiicitur.¹

¹ « In pagis poterunt Fratres et Sorores sollicitare, ut aliquis sacerdos petat a P. Guardiano suam auctoritatem in ordine ad illis assistendum, sicut assistit Visitator religiosus Fratribus in civitatibus ubi sunt conventus. Ni-

Valde expedire videtur ut visitoribus praesto sint quaedam normae seu regulae ad munus visitandi fructuose obeundum: hac ratione periculum cavetur, ne ob visitoris imperitiam ipsum Regulae praeceptum vilescat.

Ius praesidendi coetibus menstruis sodalitatis et discretorii. Concessit enim Benedictus XIII Const. *Paterna*, ut possint Ordinis Praelati per se vel per alios congregationes seu congressus convocare et ipsis et aliis quibuscunque actibus et functionibus praesidere, duplex etiam in paritate suffragium ferre.

« Religiosi dumtaxat ex Ordine Primo coetus seu conventus sodalium Ordinis Tertii cogant iisdemque praesideant; si sodales a districtu coeant, coenobii custos seu Guardianus; si e provincia, Provincialis Minister; si e plu-

hilominus ad Visitorem Religiosum pertinet semper singulis annis visitare fraternitates Tertii Ordinis, quae fuerint per totam Guardianiam, si ipse Guardianus nolit facere ». Statuta Innoc. XI, ad cap. XVI. — Recte observat P. Mileta: « Il Direttore delegato non può esser nello stesso tempo anche Visitatore della propria Congregazione. Anzi conviene che il Superiore Provinciale deleghi un Visitatore anche per quelle Congregazioni che hanno per Direttore il Superiore del locale Convento Franciscano » (*Trattato Giuridico sul Terz' Ordine secolare*, p. 60).

ribus provinciis Ordinis Minister Generalis. Qui iure praesint, eorum est de rebus in disputationem deducendis libellos conficere, distribere; nemini autem de aliqua re dicendi ius esto, nisi rogationem praesidi ante subiecerit, ab eoque copiam fandi impetraverit ».

« Coetuum seu conventuum acta, nisi de Ministri Generalis Ordinis consensu, ne vulentur. Sicubi vero tres Franciscuales Ordinis Ministri Generales conventui intersint, huic simul praesideant, quippe sunt dignitate et potestate pares; actaque ne edantur, ante quam communis eorum adprobatio accesserit » (Litt. *Tertium Franciscalium Ordinem*).

Art. IV. — *De Sodalitatis Discretorio.*

Sodalitati Tertiariorum unus ex ipsis sodalibus praeficiendus est, qui in documentis pontificiis vocari solet Minister vel Praefectus; huic in regenda sodalitate associantur Discreti plures paucioresve, quibus varia officia conferuntur, uti sunt vice-ministri seu assistentis, secretarii, thesaurarii seu massarii, magistri novitiorum, sacristae, infirmarii, etc. ¹.

¹ Regula Nicolai IV mentionem facit ministri localis, fratrum discretorum et massarii; Leo XIII loquitur

Hi omnes simul sumpti constituunt sodalitatis Discretorium, cuius est Directorem coadiuvare opere et consilio. Semel in mense iuxta praescriptum art. 4 Caeremonialis Tertii Ordinis Discreti congregabuntur, praesidente tamen Directore vel Visitatore aut Guardiano: secus « Congregationes sunt irritae et nullius valoris, quae in illis determinabuntur ». *Statuta Innoc. ad c. 13.*

Si magis expedire videatur et sufficiens sodalium numerus suppetat, potest arbitrio Superiorum Franciscalium duplex Discretorium institui, unum pro viris, pro mulieribus alterum, ita ut utraque sectio proprios officiales (ministrum, ministram etc.) obtineat, semper tamen salva hac lege ut sodales, etiamsi separatim conveniant, non alternis tantum sed singulis mensibus suum coetum habeant. Huic divisioni in distinctos conventus secundum sexum favere videtur Caeremoniale Tertii Ordinis, art. 5, ubi separatim de fratrum et de sororum electione sermo habetur.

c. II § 11 et § 13 de praefectis. Qua in re accuratius determinanda etiam hodie valet regula in Statutis Innoc. XI tradita: Plura vel pauciora officia statuuntur, prout videbitur convenire. — Ad cap. 15.

Institutio officialium fit per electionem et subsequutam confirmationem, quam tribuet praeses capituli. Statuta Innoc. XI restrinxerunt numerum suffragantium ad Visitatorem seu Directorem, et Guardianum, Ministrum, Discretos actuales et eos qui Ministri fuerunt, idque ne secus « maxima confusio » oriretur, si vota omnium fratrum reciperentur. Quidquid est de allata ratione, quae forte nititur periculo factionum, hodie praxis contraria absque incommodo servatur atque sola legitima videtur. Communis enim res agitur quae commune postulat votum. Quamobrem legislator praescipuit in Regul. c. III § I ut officia nonnisi « *advocatis ad conventum sodalibus* » deferantur, i. e. per liberam electionem, ad quam omnes professi legitime sunt convocandi. Nec alia est praxis in aliis associationibus organice constitutis servari solita. Cfr. can. 697 § I¹.

¹ Nullatenus admittenda videtur sententia P. Cerri *Il Terz' Ordine Francescano*, ed. 2, p. 77 opinantis posse absolute loquendo officia conferri a Directoribus et quidem inconsulto Discretorio et independenter a sodalitate. Cfr. causa Milevitana agitata inter sodalitatem Tertiiorum et Patres Observantes, in qua S. Congregatio

Quamvis ex praescripto Codicis, can. 697 § 2, in iis quae convocationem ad comitia et electiones respiciunt servanda sint ius commune, quod prostat in can. 161–182 et statuta iuri communi non contraria, id tamen ne nimis rigore intelligatur. Enimvero in electionibus minoris momenti, quales sunt quae in sodalitatibus peraguntur, non omnia accurate observanda sunt, quae pro sollemni canonica electione, quantum praesertim ad praesules Ecclesiae iure positivo sunt statuta, sed satis est servari, quod ipse electionis conceptus natura sua exigere videtur¹.

Praxis nomina quaedam candidatorum in schedulis proponendi non est prohibita, dummodo libertas maneat etiam alios eligendi. Ceterum plura sunt, quae determinanda relinquuntur ordinationibus provincialibus, e. g. num officiales exacto spatio legali trium annorum iterum et statim eligi possint, quatenus votorum maioritas requiratur ut quis in primo vel ulteriori

electionem officialium neque pro ea vice voluit arbitrio P. Generalis committere, sed faciendam iussit ad tramitem statutorum. *Acta S. Sedis* XXVI, p. 498.

¹ Cfr. *Acta S. Sedis*, III, p. 234; ibid. I. p. 163; Reiffenstuel, I. I, t. 6 *de elect.* n. 112.

scrutinio electus haberi possit, etc. In aperienda autem nova congregatione, ex art. 7 Caerem., prima vice ipse Praeses officiales nominabit.

Discretorium non est deprimendum ad merum quoddam collegium consultorum, cum « in congregatione Guardiani, Ministri, Visitatoris, Discretorum et Secretarii consistat gubernium totius Ordinis » ¹. Immo Minister l. c. dicitur prima Ordinis persona, a cuius cura et sollicitudine dependet totus Ordo. « Illi per cuncta obediant et illum rēvereantur tamquam superiorem et patrem ». — Quod ad *naturam et obiectum potestatis* Discretorii localis attinet, eius potestas aptius dicitur *domestica* quam *dominativa*. Neque enim Tertiarios plene quoad personam personalesque actiones subiectos reddit, sed spectat solam internam disciplinam sodalitatis ² cum annexa bonorum administratione.

Praeterea manet eadem potestas regendi plane subordinata iurisdictioni Guardiani et Visitatoris et delegati Directoris, in quantum iis

¹ *Statuta Innoc. XI*, ad cap. 15.

² De competentia Discretorii magis in specie videri potest Mileta, *Enchiridion pro Directoribus* etc. (Romae 1913) p. 60sq.

solis competit Tertiarios in rebus spiritualibus dirigere et in Tertia Regula observanda publice et privatim docere. Detraheretur autem de auctoritate veri Ordinis ad instar collegii stricte sumpti cum propriis officialibus constituti, si Director posthabito Discretorio auctoritatem suam interponeret in iis causis, quae totius sodalitatis bonum respiciunt, e. g. in admissione ad habitum et professionem. Potius servetur haec regula, ut de rebus gravioribus communi consilio agatur in menstrua congregatione, « et hoc fiet cum multa mansuetudine et sine pertinaci contentione, reducendo ad vota ea in quibus occurreret difficultas, et existentibus votis aequalibus resolvetur et fiet id quod cum voto Praesidis determinabitur » ¹. Etiam constitutiones pontificiae, e. g. *Paterna* Benedicti XIII, hunc procedendi modum per consilia mutuo collata evidenter supponunt concedendo Praesidi in votorum paritate ius duplex suffragium ferendi.

Sicut directio spiritualis Primo Ordini credita fuit a Rom. Pontificibus, ita rei temporalis administratio reservatur solis

¹ *Statuta Innoc. XI*, ad cap. 13.

sodalitatis officialibus, exercenda tamen iuxta leges canonicas de bonorum ecclesiasticorum administratione et alienatione latas ¹. Directoribus, praeter ius invigilandi et rationes exigendi, nihil in hac parte competit.

¹ Can. 641; 1530sqq.

CAP. V.

De Privilegiis Tertii Ordinis.

Quanta benevolentia Romani Pontifices Tertium Ordinem prosequantur non tantum amplissimis laudum praeconiis manifestarunt, sed etiam diserte testantur privilegia et favores adeo liberaliter collata, ut hac quoque ratione Tertius Ordo supra quascunque confraternitates prorsus eminere conspiciatur.

Dicemus breviter de iure praecedentiae, de indulgentiis deque aliis indultis praecipua mentione dignis ¹.

Art. I. — *De Iure Praecedentiae* ².

Sodalitas Tertiariorum in publicis functionibus ecclesiasticis, etiam in sollemnitate Cor-

¹ De antiquis privilegiis exemptionis cfr. *Bullarium Francisc.* II, 42, 274, 292, 404, 570; IV, 330.

² Decreta Sedis Ap. super Tertii Ordinis Franciscalis praecedentia collecta inveniuntur apud *Acta Ord. Min.* 1910, p. 241 sqq. Cfr. Ferreres, *Le Confraternite* etc. art. 19.

poris Christi gaudet iure praecedentiae supra quascunque confraternitates et pias uniones, non excepta confraternitate a SSmo Sacramento nuncupata, dummodo *collegialiter incedat sub propria cruce vel vexillo et cum habitu* (can. 701 § 1-3). Habitus intelligendus est *totalis*, quin sufficiat portare exterius tantum scapulare et chordam; declaravit enim S. C. Ep. et Reg. d. 6 apr. 1900: Tertiarios S. Francisci necnon aliorum Ordinum tum solummodo habere ius praecedentiae in processionibus cum iidem collegialiter incedunt, sub propria cruce ac veste uniformi induti, vulgo *sacco*. — Ad *collegialiter* incedendum requiritur ut sodalitas fuerit canonice erecta. Praecedentia enim non competit personis Tertiariorum sed sodalitati prout est corpus morale. S. C. d. 13 iun. 1892. Ex dictis infertur Confraternitatem quae legitime vestem propriam induit hac ratione praecedere ipsum Tertium Ordinem, sacco non utentem.

Quid autem si, uti in pluribus regionibus, nec Tertii Ordines nec confraternitates saccum portant, sed summum aliquod scapulare, cingulum vel numisma? Resp. S. R. C. d. 10 nov. 1905 (*Decr. auth.* n. 4173) in casu prae-

cedentiam competere Tertiariis, quamquam hortandi sunt ut vestem integram vulgo *sac-cum* in processionibus ex antiquo et laudabili Ecclesiae more velint assumere. Cfr. tamen can. 703 § 3.

Inter varias Tertii Ordinis sodalitates sive eiusdem sive diversi instituti illa praecedit quae est in pacifica quasi-possessione praecedentiae; et si de hoc non constet, quae prius in loco ubi quaestio oritur, instituta est. Can. 701 § 1; 106, 5°.

Publicis processionibus, funeribus aliisque ecclesiasticis functionibus Tertiarum possunt, sed non tenentur collegialiter interesse; at si intersint, cum suis insignibus sub cruce propria incedant necesse est¹. Crux *propria* est vel ipsius sodalitatis vel (pro solis viris) Ordinis primarii, data tamen hoc ultimo casu praecedentia Fratibus Primi Ordinis². Supponitur nempe Tertiarios incedere cum habitu integro, uti per se patet³.

¹ Can. 706.

² S. R. C. d. 5 iul. 1905 (*Decr. auth. n. 4163*); Bened. XIII Const. *Paterna*.

³ Ita Mileta, *Trattato giuridico sul T. O.*, p. 69

Art. II. — *De Indulgentiis.*

Longum est singillatim enumerare indulgentias omnes, quibus Tertius Ordo gaudet sive ex directa concessione sibi facta, sive ex communicatione cum reliquis Ordinibus S. Francisci. Integrum catalogum passim exhibent manualia Tertiariorum¹: quare brevitati consulentes hoc loco tantum dicemus de indulgentiarum communicatione et de praecipuis nonnullis indulgentiis in specie.

Litteris *Sodalium e Tertio Ordine* d. 5 mai. 1909 Pontifex Pius X volens ut aliquod monumentum exstaret singularis suae in Tertiarios benevolentiae caritatisque, statuit in perpetuum, « ut quibus pontificalis indulgentiae donis fruuntur quosque de bonis operibus spirituales fructus percipiunt familiae seraphicae primi et alterius Ordinis, ea omnia Tertiarii Franciscuales quotquot sunt utriusque sexus et cuiusvis instituti, vitae mortisque tempore participant ». Quam communicationem mox rescripto d. 17 mai. ad Ministrum Generalem Ordinis Minorum reciprocam reddidit, « qua-

¹ Cfr. *Regola e Indulgenze del Terz'Ordine secolare* (Quaracchi 1921).

tenus laudata indulgentiarum et spiritualium fructuum *mutua communicatione* perfrui in perpetuum possint, quotquot sub Patriarchae Seraphici S. Francisci vexillo militant, ad quemcunque Ordinem vel Ordinum Familiam pertineant.¹ ».

Praedicta indulgentiarum et fructuum spiritualium *mutua communicatio* inter tres Ordines Franciscales ne confundatur cum altera magis favorabili concessa tribus Minorum familiis, quae S. Francisci Primum Ordinem constituunt: haec enim non ad indulgentias tantum, sed insuper ad gratias, privilegia, indulta omnia (paucis exceptis) extenditur. Unde si favor aliquis rationem habeat indulti potius seu alterius privilegii quam concessionis indulgentiae, puta si concedatur ut absolutio generalis, cuius recipiendae nunc omnes Franciscales cuiuscunque familiae vi communicationis aequae ius habent, tali vel tali die impertiri possit, indultum huiusmodi uni ex Familiis Primi Ordinis concessum quidem

¹ *Acta Ord. Min.* 1909, p. 177. Utramque concessionem recognovit et authenticam declaravit S. Off. re-scriptis dd. 20 dec. 1910 et 10 ian. 1911. *Acta Ord. Min.* 1911, p. 242 sq.

participatur ab aliis duabus, sed absque nova declaratione non communicatur cum Tertio Ordine.

Ex resp. S. Officii d. 8 iun. 1916 ad I constat communicationem indulgentiarum non tantum personalem esse sed etiam localem, quatenus « vi praedictae communicationis ecclesiae seu publica oratoria, quae sint Tertii Ordinis saecularis Franciscalis, gaudent indulgentiis concessis cuilibet ecclesiae et oratorio publico primi et secundi Ordinis necnon Tertii Ordinis Regularis favore omnium fidelium, qui ea loca certis diebus visitaverint ». Immo ex resp. ad II pro solis Tertiariis etiam ecclesia seu capella, ubi sedes sodalitiis est constituta, quamvis proprie non pertineat ad Tertium Ordinem, tamen quoad indulgentias lucrandas aequiparatur ecclesiis seu oratoriis primi et secundi et tertii Ordinis Regularis.

Fontes authentici indulgentiarum Tertii Ordinis saecularis sunt imprimis Const. *Misericors Dei Filius* d. 30 mai. 1883 et Breve *Qui multa* d. 7 sept. 1901. Accedit *Summarium indulgentiarum, quibus gaudet Ordo Seraphicus*, approbatum a S. Congr. Indulg. d. 20

iul. 1841¹. Cautè tamen hoc Summario utendum, cum subinde referat concessionès parum probabiles. Ipsa S. Congr. d. 25 iun. 1904 declaravit: Summarium illud, quamvis approbatum, nova indigere revisione. Ulterius d. 23 iun. 1905 approbatum fuit *Summarium indulgentiarum* etc. Fratr. Min. Capuccinorum.

Ne Tertiarii indulgentiis sibi concessis frustrentur, opus est ex Regulae cap. I § 3, ut habitualiter diu noctuque « *scapulare parvum unaque cingulum de more gerant: ni gesserint, statis privilegiis iuribusque careant* ». Attento tamen cap. III § 6 eiusdem Regulae possunt Superiores in singulis casibus iusta graviqùe accedente causa commutare parvum habitum seu scapulare in numisma ex aere confectum piam aliquam imaginem proferens².

(1) Exhibetur apud Moccheggiani, *Collectio Indulg.* n. 1501.

(2) S. Congr. de Relig. d. 25 martii 1922 (*Acta Ap. Sed. XIV*, 353). Ceterae facultates commutandi habitum cuiuscumque Tertii Ordinis in numisma, sive per Rescriptum sive per ipsam personam Summorum Pontificum in scriptis aut vivae vocis oraculo impertitae eodem decreto revocantur. Opus non est ut numisma benedicatur neque ut circa collum gestetur. Facta legitima

Benedictio papalis cum adnexa indulgentia plenaria merito inter praecipua sacramentalia adnumeratur, cum sit benedictio, quae nomine Papae, Christi in terris Vicarii, datur. Aliae vero benedictiones etiam cum indulgentia plenaria impertiuntur quidem ex facultate Apostolica, sed impertiens non sustinet personam Rom. Pontificis.

Ex concessione Leonis XIII Tertiarii ius habent recipiendae *bis in anno*¹ benedictionis papalis, at non eodem die nec eodem loco, ubi episcopus eam impertit.

Prohibitio impertiendi benedictionem papalem extra proprias ecclesias et ecclesias monialium vel tertiariorum Ordini legitime aggregatorum can. 915 regularibus facta non praeiudicat iuri sodalitatis Tertii Ordinis recipiendi a Praelatis Ordinis benedictionem Apostolicam, etsi erecta fuerit extra ecclesias enumeratas².

commutatione cessat etiam obligatio chordae gerendae utpote quae est pars habitus franciscalis. Cfr. *Monitore ecclesiastico* 1922, p. 204.

¹ De aliis concessionibus quae Leoni X et Sixto IV adscribuntur cfr. Moccheg. *Collectio indulgentiarum* nn. 1418, 1419, 1429 sqq.; Beringer-Steinen *Die Ablassse* ed. 15, II, n. 406, nota 1.

² Cfr. Beringer-Steinen, *Die Ablassse* ed. 15, I. n. 799.

Huic benedictioni hoc peculiare inest, quod numquam detur singulis seorsum Tertiariis, sed tantum *adunatae sodalitati*. Tertiarii habitantes in locis, ubi nulla reperitur sodalitas canonice erecta loco Benedictionis Papalis duas alias benedictiones, vulgo *absolutiones generales* recipere possunt. Sed nil vetat, quominus Tertiarii ibidem degentes in unum convocentur, quibus sic congregatis a sacerdote facultate munito benedictio papalis impertiatur ¹.

Nisi potestas subdelegandi ipsi commissa fuerit, Directoris delegati copia non est facultatem impertiendi benedictionem papalem aliis concedendi. *In propriis ecclesiis superiores regulares non vetantur delegare sui Ordinis sacerdotes etiam non approbatos ad confessiones audiendas*. S. Off. d. 28 mai. 1914. Pro casu absentiae sacerdotis competentis vide mox dicenda de absolutione generali.

· *Conditiones*: confessio, communio, preces ad intentionem Rom. Pontificis.

Benedictio cum indulgentia plenaria, quae saepe, quamvis minus accurate ²

¹ Cfr. Moccheg. *Collectio indulg.* n. 1589.

² Proprie loquendo *absolutio generalis* impertitur religiosis, uti ipsa formula absolutionis adhibenda indicat, qua praeter indulgentiam plenariam continetur absolutio

dicitur absolutio generalis, pluries in anno Tertiariis impertiri potest, adhibita formula pro Tertiariis saecularibus praescripta, quae incipit: *Intret oratio mea*; quod valet pro iis etiam benedictionibus cum indulgentia plenaria, quae vi communicationis cum primo et secundo Ordine Tertiariis dantur ¹. Nihilominus Tertiarii saeculares indulgentiam plenariam ac absolutionem a censuris participare possunt, si praesentes sunt in choro vel ecclesia aut oratorio, ubi religiosi primi vel secundi Ordinis publice datur *absolutio* sub formula « *Ne reminiscaris* ² ». Quod ob rationis identitatem valere arbitramur etiam in casu,

a censuris. Tertiariis vero saecularibus datur sola benedictio cum indulgentia plenaria. In Const. *Misericors*, Index Indulg. c. I, n. 8 indulgentia plenaria conceditur « accepturis quam appellant absolutionem, hoc est benedictionem, per hos dies etc. Nihilominus documenta pontificia saepe promiscue utrumque nomen adhibent.

¹ Nimirum vi communicationis Tertiarii ius habent ad *bened. c. indulg. pl.* iis diebus, quibus Franciscalibus Primi et Secundi Ordinis *absolutio generalis* sub formula *Ne reminiscaris* impertiri potest. Adhibendam esse pro Tertiariis saecularibus formulam *Intret* declaratum fuit a S. R. C. d. 7 iunii 1919, ad II.

² Decr. cit. ad III.

quo praesentes sunt una simul cum *religiosis Tertii Ordinis*, quibus sub eadem formula *Ne reminiscaris* absolutio generalis impertitur. Quando vero simul cum Tertiariis saecularibus congregatis adsunt franciscales religiosi, hi sub formula *Intret* plenum effectum absolutionis generalis consequuntur. Ibid. ad III.

Publice impertienda est a sacerdote stola violacea induto ¹ et legitime designato, ut dictum est de benedictione papali. Attamen quoties Tertiarii ad illam recipiendam una simul convenerint, et sacerdos, cuius est illam impertire ex quacunque causa atuerit, ex decreto S. Officii d. 15 dec. 1910 Tertiarii possunt benedictionem papalem vel sic dictam Absolutionem generalem accipere a quolibet sacerdote, sive saeculari, sive regulari, qui ad sacramentales confessiones audiendas sit approbatus ².

Privatim vero dari potest a quolibet confessario in loco, in quo auditur confessio sa-

¹ S. R. C. d. 22 dec. 1905 (*Decr. auth. n. 4176*).

² Nihil tamen vetat quominus sacerdotes simplices a competente auctoritate legitime deputentur ad impertiendam benedictionem papalem et generalem absolutionem. Cfr. *Monitore eccles.* 1922, p. 244.

cramentalis¹, quacum tamen non necessario coniungitur². Suadendus est usus formae paulo longioris incipiendo a verbis: *Dominus noster*; ad valorem sufficit haec pauca proferre: *Auctoritate a Summis Pontificibus mihi concessa plenariam omnium peccatorum tuorum indulgentiam tibi impertior, in nomine Patris, etc.*

Quoad tempus, quo Tertiariis impertienda est a) sive *publice* sive *privatim* dari potest vel ipsa die assignata computanda a media nocte illius diei, vel (ex concessione Bened. XV d. 14 apr. 1917) quolibet die intra octiduum earum festivitatum, quibus eadem benedictio est annexa; b) *privatim* tantummodo etiam « pridie diei, quo ipsa in Indice indulgentiarum Tertii Ordinis elargienda recensetur » dari potest³.

¹ S. C. Indulg. d. 30 ian. 1896, ad I.

² Cfr. Hilgers in *Theol.-prakt. Quartalschrift* 1917 p. 205 sqq.

³ S. C. Indulg. d. 21 iulii 1888; S. Off. d. 12 iun. 1913. — Iuxta Mileta, *Trattato giuridico sul T. O.*, p. 126, absolutio generalis pridie diei assignati etiam publice Tertiariis impertiri posset vi communicationis cum Primo Ordine. Obstat tamen quod communicatio inter Tertium et Primum Ordinem solas respicit indulgentiarum concessionem, non vero indulta, quae circa indulgentias concedantur.

Conditiones: confessio, communio, preces ad mentem Pontificis.

Statio SS. Sacramenti. « Tertiarii recitando *Pater, Ave et Gloria* quinquies pro incolumitate rei christianae et semel ad mentem Summi Pontificis eas omnes indulgentias toties quoties consequuntur, quas lucrantur fideles, qui stationes Urbis, Portiunculam, Hierosolymitana loca, aedem S. Iacobi Ap. Compostellanam visitant, servatis decretis 7 martii 1678 « *Indulgentias vero* »; 16 febr. 1852 et 14 apr. 1856. « *Summarium Tertii Ordinis* » c. I, n. 6.

Preces recitandae dici solent *Statio SS. Sacramenti*, quamquam hodie conditio eas coram Sanctissimo recitandi non amplius urget.

Decretum cit. diei 7 martii 1678 statuit « semel dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam vel aliud pium opus peragentibus lucrificari ¹ ». Unde consequitur nonnisi semel in die acquiri indulgentias plenarias, quae recitandis praescriptis precibus adnexae sint ²,

¹ *Decr. auth.* n. 18, p. 15.

² Ita interpretatio collectionis authenticae *Raccolta*; Beringer-Steinen, *Die Ablassse* ed. 15, n. 948; Melata, *Manuale de Indulg.* p. 169; *Collationes Brugenses* 1899, p. 304.

partiales vero etiam saepius per diem, ad normam can. 928 § 1 et 2. Si deinde quaeratur quot sint indulgentiae visitantibus praedictas ecclesias concessae, dicendum est ex defectu documentorum definitum numerum assignari non posse¹. Praeterea non sine fundamento, uti videtur, scriptores² animadvertunt privilegio concesso contineri indulgentiarum *commutationem* non vero *cumulationem*, ita ut unica precum recitatione nonnisi eae indulgentiae acquirantur, quae visitatione unius ex memoratis sanctuariis acquiri potuissent. Quare Tertiarius vel pro singulis vicibus intentionem eliciat pro determinato sanctuario vel, melius, intendat acquirere indulgentias quas potest. Quod demum attinet ad conditiones confessionis et communionis dicendum videtur tunc solum eas urgere si ipsis visitantibus loca sacra observandae sint pro indulgentiis lucrandis.

Art. III. — *De Indultis.*

Sacerdotes Tertiarii ad quodlibet altare Missam celebrantes gaudent indulto altaris privi-

¹ Cfr. Beringer-Steinen l. c.

² Mileta, *Trattato giuridico sul T. O.* p. 115 sqq.; *Monitore ecclesiastico* 1921, p. 352; 1922. p. 91.

legiati personalis tribus in qualibet hebdomada diebus, dummodo simile indultum pro alia die non impetraverint. *Summarium indulgentiarum, privilegiorum ac indultorum* T. O. c. IV, n. 1.

Missae omnes, quae in suffragium sodalium defunctorum celebrantur, sunt semper et ubique privilegiatae. — L. c. n. 2.

Tertiarii si sint infirmi vel convalescentes, nec possint commode e domo egredi, recitando quinque *Pater* et *Ave* et orando ad intentionem Summi Pontificis, lucrantur easdem indulgentias ac si personaliter visitata fuisset ecclesia Ordinis vel sodaliti. — Ibid. c. V, n. 4.

Nota. Ratione habita can. 935, quo confessoriis facultas fit in alia commutandi pia opera ad lucrandas indulgentias iniuncta pro iis qui legitimo detinentur impedimento eadem praestandi, quin excludantur indulgentiae toties quoties lucrandae, eadem favorabilis interpretatio etiam huic Tertiariorum indulto applicare potest, ita ut e. g. Portiunculae indulgentiam toties lucrari valeant quoties positae ponendis preces praescriptas recitaverint¹. Ex

¹ Cfr. Beringer-Steinen, *Die Ablassse* ed. 15 I n. 127; Vermeersch, *Epitome iuris can.* II, p. 126.

eodem canone confessarii etiam S. Communionem in aliud opus commutare possunt.

Iidem Tertiarii infirmi vel convalescentes absolutionem generalem recipere, et etiam omnes plenarias indulgentias pro determinatis diebus concessas lucrari valeant quacumque die infra octiduum festi, cui absolutio vel plenaria indulgentia est adsignata, ceteris adimpletis conditionibus. Ibid. n. 5.

Tertiarii omnes lucrari valent indulgentias tam omnibus fidelibus ecclesias Franciscas visitantibus concessas, quam illas quae Tertii Ordinis saecularis sunt propriae, ea conditione, ut ecclesiam *parochialem* visitent in omnibus iis locis, ubi neque ecclesiae Franciscas, neque oratoria publica Tertii Ordinis saecularis aut alia ecclesia, in qua canonice erecta sit sodalitas, existunt. Ibid. n. 6.

Nota. Iuxta Mocchegiani n. 1625 indultum sic intelligendum est, quod « ad lucrandas indulgentias *pro omnibus christifidelibus* ecclesiis Franciscani Ordinis regularis concessas visitare debent ecclesiam *parochialem*, non sodalitii, cui non conceditur privilegium communicationis ». Ex declaratione S. Off. d. 8 iunii 1916 supra notata patet vi communica-

tionis inter tres Ordines Franciscales indulgentias de quibus agitur lucrificari posse *a solis tamen Tertiariis* etiam in ecclesia ubi sedes sodalitatis est constituta, quamvis in loco adsit ecclesia Primi Ordinis Franciscalis.

Tertiarii saeculares qui degunt in seminariis, collegiis, hospitalibus, carceribus aliisque similibus domibus, quae semipublicum habent oratorium, indulgentias acquirere possunt, dummodo moraliter sint impediti, illud visitando, loco visitandi ecclesiam parochialem, vel Ordinis, vel illam in qua erecta est sodalitas aut oratorium publicum Tertii Ordinis. S. C. Indulg. d. 18 iul. 1902 ¹.

Sacerdotes deputati ad moderandam aliquam ex Congregationibus Tertii Ordinis saecularis S. Francisci qui legitime impediuntur, quominus statutis diebus recipere valeant ab alio sacerdote generalem absolutionem seu papalem benedictionem cum adnexa plenaria indulgentia, eam lucrari valent in ipso actu, quo Tertiariis sibi subditis praefatam gen. abs. vel bened. pap. impertiuntur, dummodo sint rite

¹ Aliam concessionem pro casu praescriptae visitationis alicuius ecclesiae non determinatae vel indeterminati alicuius publici oratorii vide can. 929.

dispositi, eaque praestiterint, quae praescripta sunt. S. C. Indulg. d. 14 iul. 1900.

Sacerdotes Tertiarii etiam alicui ecclesiae canonice mancipati, dummodo tamen choro non teneantur, recitare possunt divinum officium iuxta Kalendarium Romano-Seraphicum illius familiae ad quam vi professionis pertinent. Ex concessione Pauli III, confirmata const. *Religiosos Ordines* Pii VI, d. 7 sept. 1785 (*Decr. auth.* VI, 4132).

Nota. Hoc indultum non fuit revocatum decreto S. R. C. d. 28 oct. 1913 quo statuitur: privilegium, quo nonnullae dioeceses vel instituta gaudent sese conformandi Kalendario cleri Romani aut alicuius Ordinis seu Congregationis et alia huiusmodi penitus aboletur». Revocatio enim respicit utentes kalendario alterius Ordinis, non vero eos qui officium recitant iuxta proprii Ordinis kalendarium quale est Breviarum Romano-Seraphicum pro iis, qui ad aliquem ex Ordinibus Franciscalibus pertinent.

Idem sacerdotes kalendario Romano-Seraphico utentes, quoties vel in privato oratorio vel in ecclesiis trium Ordinum S. Francisci

Sacrum faciant, singulis per annum sabbatis non impeditis festo I vel II classis vel vigilia vel feria Quadragesimae aut Quattuor Temporum vel aliquo festo B. Mariae Virginis, Missam votivam de Immaculata Conceptione legere valent. S. R. C. d. 22 mart. 1905; rubricae servandae ad normam const. *Divino afflatu*, tit. X-2; S. R. C. d. 17 mai. 1912.

INDEX

Prooemium	PAG. 3
CAP. I..... De Terti Ordinis natura	7
Art. I... Quid sit Tertius Ordo	7
Art. II.. Quomodo differat ab aliis associationibus.	15
CAP. II..... De Operibus a Tertio Ordine fovendis.	25
CAP. III.... De Tertiariorum Sodalitatibus	39
CAP. IV... De Terti Ordinis Regimine	52
Art. I... De Romano Pontifice.	53
Art. II.. De Locorum Ordinariis	58
Art. III. De Praelatis Ordinis Franciscalis.	62
§ I.... De mutua relatione inter varias obe-	
dientias.	68
§ II... De ambitu potestatis Ordinis Primi.	71
§ III. De exercendo regimine spirituali.	80
Art. IV. De Sodalitatis Discretorio	94
CAP. V..... De Privilegiis Terti Ordinis	101
Art. I... De Iure Praecedentiae	101
Art. II.. De Indulgentiis.	104
Art. III. De Indultis	114

262.93
C 831

3490

AUTHOR

Cortona, Leopoldo, parde

TITLE

De Tertio ordine Franciscali

262.93

3490

C831-

